

16–20 februari.

Debatter m. m.

Tisdagen den 19 februari.

Sid.

Interpellation av herr Lundgren ang. upprättandet av förslag till besättning av lasarettsläkartjänster	7
--	---

Onsdagen den 20 februari.

Svar på frågor:

av herr Axel Andersson ang. konflikten mellan läroverkslärarna och tjänsteförteckningskommittén	8
av herr De Geer ang. intensifiering av sökandet efter olja i Skåne ..	10
Remissdebatt rörande Kungl. Maj:ts proposition ang. höjning av stats-tjänstemännens löner m. m.	10
Beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.	29
Plan för flottans fartygsbyggnader	34
Förlängd semester för vissa arbetstagare	37
Ändringar i vägtrafikförordningen	38
Interpellation av herr Nilsson, Bror, ang. besättandet av vattenrätts-ingenjörstjänster	44

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 20 februari.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.	29
Statsutskottets utlåtande nr 16, ang. utgifter å tilläggsstat II: utrikesdepartementet	33
— nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	33
— nr 19, ang. utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	33

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 21, ang. utgifter å tilläggsstat II: ecklesiastikdepartementet	33
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	33
— nr 24, ang. utgifter å tilläggsstat II: statens allmänna fastighetsfond	33
— nr 25, ang. utgifter å tilläggsstat II: försvarets fastighetsfond	33
— nr 26, ang. anslag å kapitalbudgeten: finansdepartementet	33
— nr 27, ang. anslag till Marinen: Fartygsbyggnader samt ang. plan för flottans fartygsbyggnader	31
— nr 28, ang. anslag till oförutsedda utgifter	36
— nr 29, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	36
— nr 30, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	36
Bevillningsutskottets betänkande nr 2, om fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker	36
— nr 3, ang. inkomstgränsen för skyldighet att avgiva självdeklaration	36
— nr 4, ang. skattskyldigheten vid tjänstgöring vid Svenska röda korsets fältsjukhus i Korea	36
— nr 5, ang. fyrhjuliga invalidfordons undantagande från fordonsbeskattning	36
— nr 6, ang. tullfrihet och skattelättnader för vissa terrängbilar	36
Första lagutskottets utlåtande nr 4, ang. ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret m. m.	36
Andra lagutskottets utlåtande nr 5, ang. ändring av 32 § 2 mom. vägtrafikförordningen	37
— nr 6, ang. förlängd semester för vissa arbetstagare	37
— nr 7, ang. ändring i 7 § lagen om semester	37
— nr 8, ang. förtydligande av vissa bestämmelser i vägtrafikförordningen	38
— nr 9, ang. allmänt barnbidrag till barn, som vistas å nomadskolorna	43
— nr 10, ang. tiden för utgivande av allmänt barnbidrag	43
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, ang. ändring av språkformerna i riksdagens protokoll	43

Lördagen den 16 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr *Ohlsson, William*, infann sig och intog sin plats i kammaren.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kungl. slottsstaten;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 23, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tiden för firandet av Marie bebådelsedag, midsommardagen och allhelgonadagen.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr

24, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 25, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av statsbidrag, som utbetalats till Rotasjöns torrlägningsföretag av år 1937 i Kronobergs län, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 45, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Herr förste vice talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 27 innevarande månad företaga val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

Detta förslag antogs.

Anmäldes att till kammaren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 47, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1951 vid dess trettiofjärde sammanträde fattade beslut; och

nr 49, angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 57, angående muntligt meddelande till riksdagen.

De kungl. propositionerna och den kungl. skrivelsen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmäldes och bordlades en av bankokottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående visst tillägg till § 61 i riksgäldskontorets reglemente.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för beredande av frågor rörande ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande och därmed sammanhängande förmåner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ekklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till Marinen; Fartygsbyggnader, *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition angående plan för flottans fartygsbyggnader jämte i sistnämnda ämne väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till oförutsedda utgifter;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1952/53 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1952/53;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 3, i anledning av väckt motion om höjning av inkomstgränsen för skyldighet att avgiva självdeklaration till inkomstbeskattning;

nr 4, i anledning av väckt motion om befrielse från skattskyldighet för avlönings- och andra förmåner, som äro förbundna med tjänstgöringen vid Svenska röda korsets fältsjukhus i Korea;

nr 5, i anledning av väckta motioner om fyrhjuliga invalidfordons undantagande från fordonsbeskattning; och

nr 6, i anledning av väckta motioner om tullfrihet och skattelättnader för vissa terränggående, för försvaret lämpade motorfordon;

första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 32 § 2 mom. vägtrafikförordningen;

nr 6, i anledning av väckta motioner om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete;

nr 7, i anledning av väckt motion angående ändring i 7 § lagen om semester;

nr 8, i anledning av väckta motioner om förtydligande av vägtrafikförordningens bestämmelser beträffande gåendes skyldigheter att åtlyda trafikljussignaler, m. m.;

nr 9, i anledning av väckta motioner om allmänt barnbidrag till barn, som vistas å nomadskolorna; och

nr 10, i anledning av väckt motion angående utökning av den tid, varunder allmänt barnbidrag skall utgivas; samt

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående ändring av språkformerna i riksdagens protokoll.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 19 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr *Snygg* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Då undertecknad av Kungl. Maj:t utsetts att deltaga i ett av Internationella arbetsorganisationen utlyst sammanträde i Genève med början den 18 februari, hemställer jag om tjänstledighet från riksdagsarbetet från och med nämnda datum och tills vidare.

Stockholm den 14 februari 1952.

Valter Åman.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Åman på grund av ifrågavarande uppdrag vore förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 47, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1951 vid dess trettiofjärde sammanträde fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 57, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Förenta Nationernas verksamhet, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena.

Herr talmannen yttrade, att han i anslutning till den nu föredragna skrivelserna finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med hans excellens herr statsministern det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid kammarens sammanträde onsdagen den 27 innevarande februari, vilket sammanträde komme att taga sin början kl. 10 förmiddagen.

På sedermera gjord proposition beslöts att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående visst tillägg till § 61 i riksgäldskontorets reglemente.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 16, 17, 19, 21, 22 och 24—30, bevillningsutskottets betänkanden nr 2—6, första lagutskottets utlåtande nr 4, andra lagutskottets utlåtanden nr 5—10 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

Interpellation ang. upprättandet av förslag till besättande av lasarettsläkartjänster.

nr 58, med förslag till lag om ogiltighet av samjedelning av jord inom vissa delar av Kopparbergs län;

nr 60, angående höjning av statstjänstemännens löner, m. m.; och

nr 61, angående provisoriskt lönetillägg för tjänstgöring på s. k. obekväm arbetstid.

Interpellation ang. upprättandet av förslag till besättande av lasarettsläkartjänster.

Herr LUNDRÉN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Lasarettsläkartjänster tillsätts av Kungl. Maj:t, sedan medicinalstyrelsen uppgjort förslag upptagande de tre i avseende å förtjänst och skicklighet främst bland de sökande och landstingets sjukvårdsberedning avgivit förord till någon av de på förslaget uppförda eller annan sökande, vilken av någon av dem, som inom medicinalstyrelsen deltagit i behandlingen av ärendet, ansetts böra erhålla förslagsrum. I behandlingen av dessa befordringsärenden inom medicinalstyrelsen deltagar även en medlem av styrelsens vetenskapliga råd, som inom detta representerar den specialiteten, som den sökta tjänsten omfattar. Denne uppgör därvid en PM rörande de sökandes meriter och ett härpå grundat förslag till styrelsens beslut.

Uppenbart är att det alltid råder och måste råda delade meningar när det gäller att väga olika meriter mot varandra. Särskilt är det naturligtvis vanskligt att jämföra vetenskapliga meriter och praktisk verksamhet. Medicinalstyrelsens förslag till återbesättande av lasarettsläkartjänster vid invärtesavdelningar, som varit ledigförklarade under sista tiden, har dock vållat allvarlig oro inom berörda kretsar. Detta beror i första hand därpå att ett godtagande av medicinalstyrelsens av generaldirektören och representanten för vetenskapliga rådet mot övriga i beslutet deltagande fattade be-

slut skulle allvarligt äventyra rekryteringen av såväl lasarettsläkartjänster som ock biträdande lasarettsläkartjänster i landsorten, främst Norrland. Då emellertid denna fråga för närvarande prövas av Kungl. Maj:t på grund av besvär över medicinalstyrelsens förslag har jag ingen anledning att närmare beröra denna del av problemet.

Enligt min mening kan det icke vara riktigt att endast *en* medlem av vetenskapliga rådet deltagar i upprättandet av varje förslag, särskilt som denna medlem i de flesta fall är klinikchef och därigenom har att värdesätta sina egna adepter i förhållande till andra sökande. Detta kan icke vara tillfredsställande och kan lätt avhjälpas genom att *två* representanter för vetenskapliga rådet deltaga i behandlingen av dessa ärenden. När det gäller tillsättande av lasarettsläkartjänst i vart fall vid invärtes avdelning möter detta för närvarande icke någon svårighet då en medlem av vetenskapliga rådet i specialiteten medicin är lasarettsläkare.

På grund av det sålunda anförda får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till sådan ändring i gällande föreskrifter att vid uppsättande av förslag till lasarettsläkartjänster deltaga minst två representanter för vetenskapliga rådet, varvid den ene helst bör vara eller ha varit väl erfaren lasarettsläkare?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Ang. konflikten mellan läroverkslärarna och tjänsteförteckningskommittén.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Andersson, Axel*, till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framställt följande fråga: »Vill herr statsrådet meddela, vilka åtgärder regeringen överväger för att underlätta en lösning av konflikten mellan läroverkslärarna och tjänsteförteckningskommittén, som förhandlar å statens vägnar?»

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet **LINGMAN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr Axel Andersson har frågat mig vilka åtgärder regeringen överväger för att underlätta en lösning av konflikten mellan läroverkslärarna och tjänsteförteckningskommittén.

Enligt vad jag har mig bekant, har kommittén inte vägrat att förhandla med vare sig SACO eller Läroverkslärarnas riksförbund. På grund av de förhandlingar, som kommittén har med övriga personalorganisationer, har den däremot inte kunnat bygga förhandlingarna med förstnämnda organisationer på de lönekrav, som SACO i skrivelse den 6 februari i år i ultimativ form tillställde kommittén. I det svar, som kommittén den 8 februari lämnade på SACO:s ultimatum, har den också framhållit, att den är beredd att förhandla med SACO på samma grundval som med övriga organisationer.

Herr **ANDERSSON, AXEL**: Herr talman! Jag ber först att få tacka herr statsrådet och chefen för civildepartementet för svaret på min fråga.

Anledningen till att frågan framställdes var givetvis den oro, som alla måste känna inför det hot, som den högre skolundervisningen är utsatt för. Om man vill ha ett exempel på hur denna konflikt kommer att verka, kan man lämpligen vända sig till läroverket i min hemstad, Örnsköldsvik. Det kommer att bli ett av de hårdast drabbade läroverken. Av läroverkets 903 undervisningstimmar per vecka omhänderhas inte mindre än 338 timmar av sådana lärare, som har sagt upp sina anställningar. Det blir alltså mer än en tredjedel av undervisningen som — i bästa fall — kommer att nedläggas — i sämsta fall kommer det att gälla ytterligare 54 timmar.

I ett uttalande, som läroverkets rektor har gjort, konstaterar han att matematikundervisningen samt undervisningen i engelska och svenska kommer att drabbas allra hårdast. I matematik blir det inte mindre än hälften av timmarna som försvinner från undervisningen. För de båda studentklasserna blir det 17 timmar i veckan och för de båda avgångsklasserna i realskolan blir det ännu fler timmar, som försvinner. Man får inte förvåna sig över att rektor i detta sammanhang också förklarar, att det kommer att bli svårt eller som han själv säger *omöjligt* att hålla undervisningen i gång. Detta uttalande gjordes, innan direktiven ifrån skolöverstyrelsen kom, men så vitt jag förstår kan de inte betraktas som några som helst räddningsplankor utan möjligen som några halmstrån, som man kommer att gripa efter.

Enligt vårt sätt att se rimmar beslutet att utestänga alla, som hör till den tredskande, om jag så får uttrycka mig, organisationen, illa med vår uppfattning om föreningsrätten. Det kommer också att leda till mycket sällsamma förhållanden. Man kan ju tänka sig att det sitter två tjänstemän i samma tjänsterum, de

Ang. konflikten mellan läroverkslärarna och tjänsteförteckningskommittén.

inneha exakt samma tjänst, den ena tillhör SACO och den andra tillhör kanske TCO, och då kommer den, som tillhör TCO, att uppbära högre lön än den som tillhör SACO.

Vi bör naturligtvis inte här diskutera frågan om det rättmätiga i de lönekrav, som läroverkslärarna har framställt, och hur stort tillägg de bör få. Men ett faktum är — och detta har erkänts från alla håll — att läroverkslärarna för närvarande är underbetalda, och de har också vid flera tillfällen fått sådana löften, att de givetvis har trott att de snart skulle komma i ett bättre läge.

Det har också på sina håll påståtts, att SACO, läroverkslärarnas organisation, inte har fört dessa förhandlingar med skicklighet och att de inte har följt avtalsspelets regler på samma sätt, som man kan vara mäktig på andra håll. Å andra sidan kan man inte värja sig från det intrycket, att staten här har handlat med en hast och med en bryskhet, som måste verka mycket irriterande.

Det viktigaste är emellertid i detta sammanhang att någonting göres. Såvitt vi förstår, måste det ankomma på regeringen att ta ett initiativ i detta fall. Huruvida det bör ske genom att man tillkallar en förlikningsman, tillsätter en förlikningskommission eller ordnar det på annat sätt, blir en sak som det bör ankomma på regeringen att avgöra. Det viktiga är, som sagt, att någonting göres och att någonting göres snart, så att undervisningen inte går sönder i våra läroverk.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Bara en upplysning!

Herr Andersson erinrar om de svårigheter, som uppstå vid läroverken, och de äro nog för alla välbekanta. Man kan dock ifrågasätta, om dessa svårigheter ha uppstått på grund av statens åtgärder. Ha de inte uppstått på grund av den åtgärd, som lärarna tillgripit?

Jag vill erinra om att innan förslag framlagts om att ta in den klausul i förhandlingsöverenskommelsen, varom preliminära överenskommelser träffades

den 13 innevarande månad, hade konflikten tillgripits redan den 9. Lärarna hade alltså skickat in sina uppsägningar och förklarat vissa läroverk i blockad redan den 9, och den klausul, som här kritiserats, diskuterades inte förrän den 13.

Jag vill också erinra om att tjänsteförteckningskommittén hela tiden har varit tillgänglig för överläggningar och fortsatta förhandlingar, vilket framgår därav att överenskommelse redan har träffats mellan kommittén och lärarna vid folkskole- och småskoleseminarierna på de grunder, som kommittén har ansett sig kunna diskutera med läroverkslärarna och SACO. Kommittén har således inte varit oemottaglig för önskemål om fortsatta förhandlingar med de organisationer som ha velat fortsätta att förhandla.

I frågan huruvida man skall lösa tvisten genom att tillsätta en förlikningsman eller en förlikningskommission vill jag säga, att om en dylik åtgärd företages får denna förlikningsman eller förlikningskommission överta tjänsteförteckningskommitténs arbete. Det går inte att rycka ut en grupp och behandla dess problem för sig. Övriga organisationer ha tydligt förklarat, att om man ovanpå tjänsteförteckningskommitténs förhandlingar tillsätter en kommission eller en förlikningsman för vissa grupper, kräva dessa andra organisationer samma behandling av sina intressefrågor. Det skulle leda till ett jättearbete för förlikningsmannen eller kommissionen, och jag tror att organisationerna själva betacka sig för en sådan utveckling.

Herr ANDERSSON, AXEL: Situationen är ju den att förhandlingarna har kört fast för de bägge parterna, tjänsteförteckningskommittén och lärarnas organisation, och då förstår jag inte varför man inte här liksom i andra fall, då det låser sig i förhandlingarna, skall kunna tillkalla en förlikningsman eller tillsätta en kommission. Risker är ju här att ju längre en uppgörelse dröjer, desto

Ang. intensifiering av sökandet efter olja i Skåne. — Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

djupare gräver man ned sig och desto svårare blir det att nå fram till en lösning.

Jag tror att det skulle hälsas med stor tillfredsställelse, om regeringen här tog ett initiativ och försökte bringa frågan ur världen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. intensifiering av sökandet efter olja i Skåne.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *De Geer* till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framställt en så lydande fråga: »Är det handelsministrernas avsikt med anledning av de oljefynd, som nyligen gjorts på Jylland, att vidtaga åtgärder för att intensifiera sökandet efter olja i Skåne?»

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet *Ericsson* hade förklarat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *De Geers* berörda fråga. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Ordet lämnades nu till herr statsrådet *Ericsson*, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr **DE GEER**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det positiva svaret.

Vi veta alla att det råder stor brist på fossila bränslen och att denna brist utgör en hård belastning för det svenska folkhushållet. Särskilt i avspärnings-tider kan bristen medföra ett katastrofalt läge, men redan under normala tider utgör den en svår belastning på handelsbalansen. Därför bör givetvis varje möjlighet att inom landet få fram fossila bränslen utnyttjas. Här erbjuder sig en potentiell möjlighet, och vi kunna med tillfredsställelse konstatera av handels-

ministrernas svar, att denna möjlighet effektivt utnyttjas.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 58, med förslag till lag om ogiltighet av sämjedelning av jord inom vissa delar av Kopparbergs län.

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående höjning av statstjänstemännens löner, m. m.

Herr **OHLON**: Herr talman! Den grupp i kammaren jag tillhör har alltid varit besjälad av tanken att riksdagen inte gärna stillatigande kan åse hur lönestrider utveckla sig, som kunna få de mest ödesdigra konsekvenser för samhället såsom sådant. Det var också under liberala och frisinnade regeringar, som lagstiftningen om kollektivavtal genomfördes och arbetsdomstolen kom till.

Nu ha lönestrider även kommit att omfatta tjänstemannagrupperna — även sådana traditionellt tillbakadragna och tålmodiga grupper som läroverkslärarna.

Jag vill inte yttra mig om stridens innebörd, men man måste reagera emot att staten genom hot om löneminskning för stora tjänstemannakörer i nyckelposition i varje fall tummar på föreningsrätten. Det är anmärkningsvärt att den för påtryckningsukasens formulering närmast ansvarige, statssekreteraren i civildepartementet, framhållit att denna ukas efter ordalydelsen att döma kan tolkas på olika sätt. Så mycket har man väl ändå rätt att kräva som att en kunglig förordning skall vara otvetydig och icke inbjuda till olika tolkningar. Statssekreteraren är dock inte den parlamentariskt ansvarige för utfärdade förordningar, ansvaret tillkommer regeringen och närmast civilministern.

Jag kan erinra om att det sedan länge

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

har ansetts vara en viktig föreningsrättsprincip på arbetsmarknaden, att arbetsgivaren inte får låta enskilda föreningsmedlemmar umgälla vad organisationen företar sig. Denna princip har bland annat kommit till uttryck genom ett utslag i arbetsdomstolen 1934, nr 179.

Den väsentliga kränkningen av föreningsrätten ligger emellertid på ett annat plan. På arbetsmarknaden har det alltid ansetts vara en kränkning av föreningsrätten att som stridsmedel begagna alternativa löner; att ge medlemmarna av ett förbund högre löner än medlemmar av ett annat förbund är i sig självt en påverkan på de anställda att övergå till det förbundet, som är arbetsgivaren behagligt. Dessa självklara principer, som statsmakterna nu synas vilja åsidosätta, ha sedan länge legat till grund för arbetsdomstolens arbete. Även där det inte finnes uttrycklig lag, bör rätten värnas av lagstiftaren.

Jag har tre utslag ur arbetsdomstolens praxis från åren 1936, 1937 och 1947 framför mig. I domen 1937 nr 108 fastslog arbetsdomstolen, att föreningsrätten skall respekteras, även om det inte finns någon uttrycklig föreskrift att föreningsrätten skall lämnas okränkta. Arbetsgivaren får inte lägga hinder i vägen för den anställdes anslutning till sin organisation.

År 1936 förekom ett mål mellan Svenska lantarbetareförbundet — alltså herr Strängs förbund — och en godsägare — vi kunna ju säga, att namnet börjar på L och slutar på n. Denne godsägare hade tagit sig före att besluta om olika löner för de organiserade och de oorganiserade arbetarna. De oorganiserade arbetarna skulle få mera betalt än de, som voro organiserade i herr Strängs organisation. Arbetsdomstolens utslag gick ut på att på grund av den kränkningen av föreningsrätten, som godsägaren med namnet, som började på L och slutade på n, hade gjort sig skyldig till, prövade domstolen rättvist förplikta arbetsgivaren att såsom allmänt skadestånd till Östergötlands distrikt av Lantarbetareförbundet utgiva 1 000 kronor. Arbetsdomstolens utslag var enhälligt.

Ett liknande mål i arbetsdomstolen förekom den 15 december 1947. Då var det ett varv i Göteborg, som hade beslutat att vakterna vid företaget skulle förvandlas från kollektivanställda till tjänstemän. Samtidigt dekreterade företaget, att »om ni blir tjänstemän och går in i TCO och går ut ur Metall, skall ni få mera betalt». Vakterna i fråga klagade i sin nöd hos arbetsdomstolen, och arbetsdomstolen resolverade, att varvet fick erlægga i böter 100 kronor till envar av vakterna och 1 500 kronor till Metallindustriarbetareförbundet.

Nu kan det ju sägas att detta gäller den enskilda arbetsmarknaden och inte har sin tillämpning inom den statliga sfären. Emellertid — vart skulle det glida hän för de statsanställda, om de skulle ställas i sämre särklass jämfört med de privatanställda? Jag fruktar att den part, som i det långa loppet kommer att förlora på en sådan utveckling, blir staten.

Det är också anmärkningsvärt, att vid ärendets behandling i statsrådsberedningen har den i arbetsrätt närmast sakkunnige i regeringen, nämligen statsrådet Danielson med sin erfarenhet från arbetsdomstolen, icke deltagit. Det kan ju bero på en tillfällighet, men händelsen ser ut som en tanke.

Det är nu närmast läroverkslärnarnas lönefråga, som har givit upphov till den föreliggande schismen. Det är ju deras stridsåtgärder — vilka jag inte vill yttra mig om — som äro grunden för det hela, vilket också civilministern nyss framhållit i annat sammanhang. Men då det nu förhåller sig så, kanske det må tillåtas mig, herr talman, att en smula gå in på denna speciella fråga.

Diskussionen om vårt skolväsen har under de sista åren i alltför hög grad kretsat kring hur vi skola inrätta oss om 15—20 år och i alltför ringa grad sysslat med dagens problem. I fyra—fem års tid har här i riksdagen, från skolkommissionen, från skolöverstyrelsen och från läroverkens kriskommitté framhållits, hurusom vårt högre skolväsen mer och med vittrar ned för varje år och på många håll bara är en organisa-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

tion på papperet. Genom regeringens avvaktande hållning inför det högre skolväsendets svårigheter avskräckas stora skaror av studieintresserade ungdomar från att välja lärarbanan, och många unga intresserade och förstklassiga lärare lämna den efter en kortare gästroll och övergå till mera givande och av statsmakterna mera omhuldade levnadsbanor. Det högre skolväsendet står i övergången från kris till katastrof, och det braskande enhetsskoleprogrammet försvinner som en hägring vid horisonten.

Det blir svenska folket som får betala kostnaderna — inte i år och inte nästa år, men i det långa loppet. Industrialiseringen kom sent till vårt land. Efter mitten av förra århundradet ledo stora delar av det svenska folket nöd, och emigrationen antog väldiga proportioner. En tidigare insatt industrialisering hade kunnat råda bot mot fattigdomen, men detta var icke möjligt, då det högre undervisningsväsendet hade betänkligt försumrats i vårt land jämfört med andra länder. Först sedan detta undervisningsväsen efter mitten och mot slutet av förra århundradet förbättrats, var grunden lagd för en rikare andlig och materiell kultur här i landet.

Den första åtgärd man vidtar i de underutvecklade länderna i försöken att höja dem i andligt och materiellt avseende är att förbättra det högre utbildningsväsendet. Vi äro i färd med att radera vad som härav finns. Utvecklingen kommer att gå sin obevekliga gång, om denna process får fortsätta, och Sverige kommer att sacka efter. Den politik, som har bedrivits med dess försök att bagatellisera det hela, är motsatsen till en framstegspolitik. Så komplicerat som det moderna samhället är, kan det icke reda sig utan experter på olika områden, och de för samhället värdefullaste experterna utbildas vid universitet och högskolor. Men universiteten och högskolorna kunna icke fungera, om icke studenterna fått en tillräcklig grund vid våra gymnasier och liknande läroanstalter. Åtskilliga sluta ju också sin teoretiska utbildning vid dessa skolor. Hela vårt utbildningsväsen

måste ses i ett sammanhang, och gymnasierna misslyckas, om grunden från realskolan är otillräckligt lagd.

Det måste föras en sådan lönepolitik, att gymnasierna och realskolorna få sin tillbörliga andel av den teoretiska intelligensen i landet, och det är ett slöseri med landets befolkningstillgångar att driva en sådan lönepolitik, att mindre kvalificerat arbete utföres av höginтеллектуell arbetskraft. Regeringens uppträdande bidrar inte till ett rationellt utnyttjande av tillgängliga begåvningar. Jag fruktar att vi här komma att gå från ont till värre. Och allra värst är, att man kan befara att de filosofiska fakulteterna i landet — och det är dock inom dessa filosofiska fakulteter som Sverige gjort sin största insats i det internationella forskningsarbetet — komma att förlora en hel del av sina bästa adepter.

Jag känner ingenting till om detaljerna i de strider som ha rullats upp, och jag vill inte göra något uttalande vare sig i den ena riktningen eller i den andra. Men jag känner den kår ganska väl, som jag har tillhört i 35—40 år, och jag vet att det är en kår som är mycket lätt att handskas med, åtminstone om man har blivit ställd i en chefsbefattning. Jag har aldrig mött några tjänstemän, som det varit så lätt att komma överens med som med läroverkslärarna.

Tjänsteförtekningskommitténs erbjudande är ju i själva verket regeringens erbjudande, ty kommittén har inte varit någon självständigt arbetande kommitté i vanlig bemärkelse, som avger betänkanden som kunna kritiseras och granskas, utan har varit regeringens direkta förhandlare. Jag kan inte föreställa mig att skillnaden mellan vad kommittén har bjudit och vad organisationerna begärt genom förmedling — exempelvis direkt ifrån regeringen — skulle vara omöjlig att utjämna. Eftersom det tydligen har gått prestige i ärendet — och alla veta att ingenting är så ägnat att fördumma människorna som när de falla till föga för prestigehänsyn — skulle man kunna tänka sig att

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

tjänsteförteckningskommittén finge regeringens fullmakt att ånyo ta upp förhandlingar. Ty får utvecklingen löpa vidare, fruktar jag för att hela det svenska läroverksväsendet kommer att klappa samman.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag kan få börja med en fråga som herr Ohlon senast berörde. Han sade, att tjänsteförteckningskommittén borde få fullmakt att ånyo ta upp förhandlingar. Tjänsteförteckningskommittén behöver ingen sådan ytterligare fullmakt, och kommittén är beredd att ta upp förhandlingar, när motparten anser sig kunna släppa sina ultimativa krav.

Jag skulle vilja lämna några upplysningar om själva förhandlingsgången, då det tydligen av någon eller några anledningar uppstått missförstånd om vad som har förekommit under förhandlingarna om lönetillägget för statstjänstemännen.

Under dessa förhandlingar framlade jag fredagen den 8 februari ett förslag till löneförbättring. Samtidigt förklarade jag emellertid, att förslaget förutsatte en del rent tekniska utredningar med hänsyn bl. a. till pensionsbestämmelserna. Organisationerna förklarade sig beredda att överväga det framlagda förslaget. Från Statstjänarkartellen och TCO hade man emellertid vissa yrkanden utöver det framlagda förslaget, som man ville ha beaktade och som man ansåg utgöra en förutsättning för ett godtagande. Dessa yrkanden åsyftade en viss ytterligare förhöjning i de lägsta löneklasserna, en förhöjning som enligt de båda organisationernas mening närmare skulle överensstämma med den överenskommelse som man har träffat på den enskilda marknaden.

Jag lovade då att överväga de yrkanden som hade framförts, men då redan det framlagda förslaget var oklart i fråga om konstruktionen — ytterligare undersökningar krävdes — och de nya kraven även måste undersökas, var man den dagen, alltså den 8 februari, på det

klara med att förhandlingarna måste förskjutas några dagar. Samtliga parter voro då överens om att vi på nytt skulle träffas den 13 februari. Det utfärdades en kommuniké i samråd mellan organisationerna och civildepartementet.

Redan påföljande dag, alltså den 9 februari, tillgrep Läroverkslärarnas riksförbund stridsåtgärder genom att lämna in uppsägningsfullmakter och blockera läroverken för nyanställning och sjukvinkarier. Måndagen den 11 februari kommo motsvarande åtgärder från Sveriges juristförbund beträffande vissa juristtjänster, och tisdagen den 12 februari följde uppsägningar från Svenska väg- och vattenbyggarnas riksförbund.

Det var alltså dessa stridsåtgärder som hade inletts, när vi träffades på förmiddagen den 13. Jag tog då upp överläggningar med representanter för samtliga organisationer och förklarade, att när organisationerna under pågående förhandlingar om lönerna — förhandlingar med tjänsteförteckningskommittén och förhandlingar med civildepartementet — tillgripit stridsåtgärder, så ansågo vi oss oförhindrade att i de förslag som lades fram ta med en klausul som innebar, att medlemmar i organisation, som hade inletts strid, under den tid konflikten pågick inte skulle få ut den löneförhöjning som vi höllo på att förhandla om.

Från Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund och TCO förklarade man, att man kunde förstå statens motåtgärd. När herr Ohlon säger, att denna åtgärd strider mot arbetsrätten, kan man fråga sig, om dessa stora organisationer inte ha någon som förstår arbetsrätten, ty de krävde ingen lång betänketid utan meddelade att de kunde godta förslaget. Visserligen komma en del av våra förbund att drabbas av detta, sade de, men om vi förbehålla oss rätten att föra strid gentemot staten, kunna vi inte förmena staten att vidta de åtgärder som den anser sig böra tillgripa. Detta ansågo organisationerna vara rent spel.

Från SACO:s sida begärde man betänketid till klockan 16 samma dag. Det har sagts och skrivits i tidningarna, att

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

de fingo ultimatum att lämna svar klockan 16. Det är fullständigt felaktigt. De begärde att få betänketid till klockan 16, och jag framhöll, att det var klart att de skulle få den betänketid, som de själva ansågo nödvändig. Från övriga organisationer hade man svarat, att man gärna ville ha en preliminär överenskommelse före lunch, därför att man senare under dagen inte hade tillfälle att vara närvarande på grund av förhandlingar på andra områden. Jag underrättade SACO:s representanter om detta besked från de övriga organisationerna, och det var följaktligen inte obekant för dem hur det låg till.

När representanterna för SACO kommo tillbaka klockan 16, meddelade de att de voro beredda att godkänna den preliminära överenskommelse, som skulle ha träffats den 8 februari. Jag erinrade dem om att det inte hade träffats någon preliminär överenskommelse den 8 februari på grund av de omständigheter, som jag här närmare har berört, utan att samtliga organisationer varit överens om att vi skulle träffas den 13 för att försöka nå fram till en preliminär överenskommelse. Representanterna för SACO förklarade då, att det kanske förelåg ett missförstånd från deras sida. Mot den bakgrunden framstår det emellertid som ganska egendomligt, att SACO i sin presskommuniké, som utfärdades efter detta sammanträde, lika fullt påstod att en preliminär överenskommelse skulle ha träffats den 8 februari. Att detta påstående är felaktigt kan mycket lätt kontrolleras, om man får uttalanden från de övriga tre huvudorganisationer, som deltagit i förhandlingarna.

Under överläggningarna den 13 februari framställdes av SACO:s representanter en fråga om vad man menade med uttrycket »medlem i organisation», och jag lämnade då upplysningen, att med organisation avsågs den förening eller organisation, som hade fattat beslut om och verkställt stridsåtgärd. Då sade SACO:s representant, att i det nu aktuella sammanhanget SACO i sin helhet måste avses, därför att denna organisation genom sin skrivelse till tjänsteför-

teckningskommittén förklarat sig vara beredd att tillgripa stridsåtgärden.

Jag svarade på detta, att den skrivelsern inte kan läggas till grund för något ställningstagande, utan att man i vart fall måste pröva vem som står bakom det beslut, som meddelats myndigheten i form av blockadförklaring. Detta var fullt klarlagt även för de övriga organisationerna, som voro intresserade av att få kännedom om det var deras huvudorganisation eller delförbund som åsyftades.

Hur någon oklarhet för SACO:s del kunnat uppstå efter det samtal vi haft kan jag inte förklara. Att inte sådana till SACO anslutna förbund avsågos, som inte tillgripit stridsåtgärder, har ytterligare klarlagts genom de personliga samtal, som jag har haft med ledamöter av SACO:s styrelse. Men trots denna klarläggande diskussion gjorde SACO dagen efter ett uttalande, som pekar i den riktningen, att samtliga till SACO anslutna skulle vara utestängda från det rörliga tillägget. Sedan jag blivit i tillfälle att taga del av de uppsägningshandlingar, som skickats in till skolöverstyrelsen och en del andra verk och myndigheter, har det framgått, att det är respektive specialförbund, som beslutat och verkställt stridsåtgärderna. Under de överläggningar som föregingo införandet av klausulen gjordes det också klart att medlemmar i de organisationer, som på detta sätt hade engagerat sig i en strid, inte skulle utfå tillägget så länge konflikten varade. Så snart stridsåtgärderna hävdades, skulle de emellertid utan särskilda förhandlingar vara berättigade att från och med den tidpunkt då uppgörelse träffades få del av lönetillägget. Förutsättningen var således endast, att stridsåtgärderna skulle hävas.

Sedan ha emellertid ytterligare ett flertal organisationer tillgripit stridsåtgärder. Med dessa åtgärder ha dessa organisationer berövat sina egna medlemmar möjligheten att få ut höjda löner. Det kan ju mot den bakgrunden förefalla rätt anmärkningsvärt, att läkarna varslat om stridsåtgärder, trots att de inte ens ha tagit upp några för-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

handlingar med tjänsteförteckningskommittén. De ha alltså inte prövat förhandlingsvägen ännu.

När man nu från vissa organisationer och även från annat håll gör gällande, att statens motåtgärder i konflikten skulle innebära en kränkning av föreningsrätten, måste det betyda att föreningsrätten skulle ha kränkts i detta land så länge förhandlingar förts både på den enskilda och den kommunala arbetsmarknaden, då man nämligen alltid har utgått ifrån att en förhöjd lön, som man förhandlar om, inte utbetalas förrän man träffat en överenskommelse. Jag ville bara erinra om ett mycket aktuellt jämförbart fall som har inträffat i dagarna. Textilarbetareförbundet har träffat avtal, men Vävlagareförbundet vägrar godkänna uppgårelsen. Följden har blivit att medlemmar av Textilarbetareförbundet nu få den högre lönen, medan medlemmarna av Vävlagareförbundet inte kunna få den förrän de godkänt uppgårelsen.

Jag vill också säga, att ingen förmenas att tillhöra eller ansluta sig till den organisation som han själv önskar tillhöra. Det finns ingen strävan från regeringens sida att slå sönder tjänstemännens organisationer. Vi äro medvetna om att man för att kunna föra ordentliga överläggningar måste kunna förhandla med förhandlingsdugliga organisationer. Men man vill ju förutsätta, att organisationernas medlemmar av sina ledningar blivit informerade om vad som under förhandlingarna bjudits och om de olägenheter och uppoffringar, som tillgripande av stridsåtgärder medföra. Ha stridsåtgärder däremot vidtagits utan att medlemmarna lämnats sådana fullständiga informationer eller beretts tillfälle att yttra sig om huruvida de varit beredda att tillgripa strid, då har organisationens ledning ådragit sig ett tungt ansvar gentemot sina medlemmar.

Jag vill här skjuta in, att tjänsteförteckningskommittén är ställd inför stora svårigheter när den skall förhandla, därför att en och samma personalgrupp kan vara företräd av flera organisationer. Läroverkslärarnas riksförbund har

tidigare varit anslutet till Statstjänstemännens riksförbund, som varit deras topporganisation. Sedermera ha läroverkslärarna dubbelanslutit sig, så att de även tillhöra SACO. När förhandlingarna tidigt i höstas började om läroverkslärarnas löner, företrädde läroverkslärarna av Statstjänstemännens riksförbund. Tjänsteförteckningskommittén förhandlade med riksförbundet fram till mitten av december månad. Då sade man från läroverkslärarnas sida att man också ville företrädas av SACO, och så kom SACO in som ytterligare förhandlingspart. Kommittén visste ju då inte med vilken organisation uppgårelse skulle träffas.

Statstjänstemännens riksförbund hade strävat efter att gå fram förhandlingsvägen och avrätt sina delorganisationer från att tillgripa stridsåtgärder. När SACO i sin skrivelse till tjänsteförteckningskommittén den 6 februari 1952 framförde ett rent ultimativt krav, som visserligen innebar en prutning på det ursprungliga förslaget men ändå låg rätt högt, så måste kommittén vid prövningen därav ta hänsyn till hur det skulle återverka på de överenskommelser, som den redan hade träffat eller stod i begrepp att träffa med andra organisationer. Kommittén måste fråga sig: Kommer denna stora höjning av läroverkslärarnas löner att riva upp hela gärdet på nytt?

Läroverkslärarna begärde ju från början att en adjunkt, som för närvarande är i 26:e lönegraden, skulle flyttas upp till 32:a och en lektor från 30:e till 37:e lönegraden. Senare modifierades kraven därhän, att en adjunkt skulle flyttas från 26:e till 31:a lönegraden och en lektor från 30:e till 36:e lönegraden. Där om säger SACO i sin skrivelse: »Vid årsskiftet 1951/52 framlade SACO, i syfte att därmed kunna gagna en gemensam sak, icke obetydligt reviderade förslag till lönesättning avseende byråorganisationen och vissa speciella grupper.» — Denna skrivelse avser även läroverkslärarna. »Kommitténs visade inställning även till dessa förslag har bibragt SACO den uppfattningen, att under förhanden-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

varande omständigheter förutsättningar skulle saknas för en överenskommelse mellan kommittén och SACO. Skulle SACO:s uppfattning härvidlag icke vara riktig, får SACO hemställa, att kommittén ville före lördagen den 9 februari 1952 meddela, att kommittén är beredd att i anslutning till det av SACO framlagda förslaget diskutera karriärstegen inom såväl byråorganisationer som vid läroverken.»

Kommittén svarade på detta — under hänvisning till tidigare överläggningar — att det förelåg svårigheter att gå ifrån de lönegrader man tidigare ansett vara skäliga, men att det däremot fanns många andra punkter som man inte hunnit diskutera, vilka även inneburo förbättringar. Dessa var kommittén beredd att fortsätta diskussionen om.

Av herr Ohlons anförande kanske man kunde få den uppfattningen att kommittén hade varit så negativt inställd att den förmenat läroverkslärarna varje lönehöjning. Så är emellertid inte fallet. Frågan är hur mycket deras löner skola höjas. Det förslag kommittén har framlagt innebär att slutlönen för en extra ordinarie adjunkt skulle höjas, om man utgår från 1951 års löner på 5-ort, från 15 888 kronor per år till 18 336 kronor per år. Med den ytterligare förhöjning som det rörliga tillägget skulle ge, skulle slutlönen bli 21 084 kronor. Man har alltså inte lämnat gruppen alldeles obeaktad. Vad beträffar de ordinarie adjunkterna har man räknat med att ett så stort antal skulle placeras i lönegrad 29, att övervägande antalet adjunkter skulle ha möjlighet till befordran till denna lönegrad. För dem skulle slutlönen höjas från 20 556 kronor år 1951 till 22 548 kronor eller med pålagt rörligt tillägg till 25 932 kronor.

Kommittén har således inte nonchalerat behovet av löneförbättringar. Övriga grupper börja redan knorra och säga: »Vi ha fått nöja oss med betydligt mindre!» Här går således en grupp i strid trots att slutlönerna höjas med över 5 000 kronor per år. Det finns inga möjligheter att hålla tillbaka kraven från de grupper som de representera, om ytter-

ligare eftergifter skola göras när det gäller vissa andra kategorier.

Det skulle vara frestande att göra en del jämförelser med hur man på den enskilda arbetsmarknaden bedömer frågan om stridsåtgärder och följderna därav. Jag skall emellertid inte nu gå in på den saken. Jag vill bara säga, att när man här talar om att det är staten som riktat ett hot mot tjänstemän, som gå i konflikt, så kan man lika väl fråga: Är det inte tjänstemännen som rikta ett hot mot statliga institutioner och mot samhället genom att tillgripa blockad och strejk på synnerligen känsliga områden? Det är naturligtvis så. Vad man syftar till är givetvis att lamslå viktiga delar av samhällslivet för att på det sättet tvinga fram lösningar som man anser vara ur sin synpunkt acceptabla. Men det sker i form av hot. Staten förbehåller sig i det läget att liksom andra arbetsgivare säga: »Vi skola inte hindra er att tillgripa stridsåtgärder, men vi kunna inte sitta med armarna i kors, utan vilja åtminstone tillämpa den princip som båda parter på den enskilda arbetsmarknaden ansett vara fullt honnetta, nämligen att en löneförhöjning inte skall utgå förrän överenskommelse har träffats.»

Mot detta invänder man nu att en jämförelse med den enskilda arbetsmarknaden inte är möjlig att göra, därför att ordinarie tjänstemän inte kunna gå i strejk. Det är riktigt. Men oavsättligheten skyddar den ordinarie tjänstemannen från uppsägning eller blockad, om sådana åtgärder annars hade kunnat tillgripas. Det är alltså i skydd av oavsättligheten som medlem i en organisation kan delta i och medverka till ett beslut som innebär stridsåtgärder riktade mot staten och samhällets funktioner. Han sitter skyddad och beslutar att hans mera oskyddade kamrater skola gå ut i strid. Själv löper han ingen risk. Böra då icke organisationerna underrätta dem av sina medlemmar, som äro skyddade av oavsättligheten, att de dock måste ta *den* risken att staten såsom arbetsgivare inte höjer deras lön under den tid konflikten med dessa tjänstemäns godkännande och stöd pågår?

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

Herr **OHLON** (kort gemmäle): Herr talman! Här är det tydligen två olika världar som mötas, och det är ganska hopplöst att söka uppnå kontakt dem emellan.

Till det som statsrådet Lingman sist sade vill jag knyta några reflexioner.

Vi få komma ihåg att konflikten ännu så länge är mycket begränsad, och begränsad till en grupp av extra och extraordinarie tjänstemän om vilka staten själv har beslutat — det innefattas i deras anställningsvillkor — att de kunna avskedas när som helst. Dessa tjänstemän som kunna avskedas när som helst begagna sig nu av sin grundlagsenliga rätt att säga upp sig. Vad gör då staten? Jo, staten dekreterar att samtliga ordinarie lärare, som ju sakna uppsägningsrätt, skola vidkännas en löneminskning på 15 procent. Det är en löneminskning det är fråga om, ty dessa 15 procent äro endast en kompensation för penningvärdets fall. Hade regeringen skött penningpolitiken bättre än som skett, skulle denna konflikt aldrig ha inträffat. Vi måste komma ihåg, att vad staten här bjuder lektorerna och nära halva adjunktskåren är icke ett återställande av deras standard till den som var rådande före världskriget.

Jag vill än en gång, när jag står här i talarstolen, hemställa till regeringen, som ju dock har den största auktoriteten i landet, att icke släppa denna fråga utan följa den myckest noggrant och försöka att få till stånd en förlikning av ett eller annat slag.

Herr **EWERLÖF**: Herr talman! När det ändå blivit debatt kring remissen av denna fråga vill jag göra några korta reflexioner.

Det är ju en fråga av utomordentligt stor räckvidd inte bara budgetmässigt utan också principiellt, och det är en fråga som det av gammalt anses tillhöra riksdagens kompetens att avgöra. Men genom sättet för handläggningen blir riksdagen bunden i sitt ställningstagande. Man presenterar ett förhandlingsresultat, på vilket riksdagen icke kunnat utöva

något inflytande. Det gäller i varje fall oppositionen, som inte i någon form hållits underrättad om intentionerna, ännu mindre satts i tillfälle att ge någon mening till känna. Vi stå således helt utanför vad som hittills förekommit.

Den redan förda debatten ger ju vid handen vilken oro som har skapats genom det sätt, varpå frågan har kommit att handläggas av regeringen. Jag syftar närmast på bestämmelsen att från den allmänna dyrtidskompensationen utesluta dem som tillhöra organisation som ansett sig böra tillgripa stridsåtgärder, icke i fråga om denna dyrtidskompensation men väl i fråga om lönegradsplaceringen. Står detta verkligen i överensstämmelse med statlig lönerättslig praxis? Är det över huvud taget en åtgärd som är ägnad att befordra en rimlig lösning av tvistefrågorna? Jag ställer dessa frågor, trots att jag med den största uppmärksamhet har åhört den utläggning som civilministern här har givit. Jag tycker att man är benägen att dra alltför snäva analogier mellan det privata området och det statliga. På det statliga området hålla vi nu på att treva oss fram till nya former för handläggningen av statstjänstemännens lönefrågor; jag känner mig visserligen främmande för att från det privata området hämtade former över huvud taget skola användas på det statliga området, men vi måste foga oss i den utveckling som här har tvingat sig fram. Men om man nu även på det statliga området skall tillämpa i viss mån samma metoder, som tidigare ha förekommit inom den privata sektorn, så gäller det nu att anpassa dessa former efter de alldeles speciella förutsättningar som gälla för statens del. När det här gång efter gång talas om att det är fråga om eu löneförhöjning och att staten naturligtvis icke kan ge löneförhöjningar åt sådana som strida för höjda löner, tycker jag nog att man har anledning att göra en bestämd skillnad mellan verkliga löneförhöjningar och den allmänna dyrtidskompensation, som ingår i hela systemet redan förut i den formen att man på fixerade löner tillmäter över hela linjen ett lika beräknat

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

tillägg för dyrtidskompensation. Dyrtidskompensationen måste vara någon-
ting som står helt utanför strider om var
inom lönegraderna olika tjänster skola
placeras. Dessa båda saker borde också
ha kunnat hållas isär vid dessa förhand-
lingar.

Vi se nu hurusom ringarna undan för
undan vidga sig efter den sten som man
på detta sätt har kastat i vattnet. Jag ut-
talar icke något som helst omdöme i de
stridiga lönefrågorna, utan vänder mig
endast mot den metod som här kommit
till användning och som synes mig vara
föga ägnad att stärka statens förhand-
lingsposition.

Om detta tillvägagångssätt verkligen
vore överensstämmande med lönerätts-
lig praxis, vilket jag icke bejakar, anser
jag i alla fall att regeringens ställning
skulle ha varit starkare i den situation,
som har uppkommit, om man icke be-
gagnat detta vapen, vilket man trots
skulle komma att utöva en påtryckning.
Jag tror för min del att åtgärden har
verkat i alldeles motsatt riktning. Den
har varit ägnad att utvidga konflikten,
att förvärra den och att göra beslutsam-
heten på den andra sidan så mycket
större. Detta borde ha kunnat undvikas,
och jag kan icke inse att staten skulle
ha förlorat något därpå.

Jag vill begagna tillfället att redan i
detta sammanhang rikta en hemställan
till regeringen att icke låta en dyrbar
tid gå genom passivitet i den uppkomna
situationen, utan fastmer att med bort-
seende från allt vad prestigehänsyn he-
ter sörja för fortsatt förhandlingskon-
takt. Samma krav måste självfallet ock-
så ställas på motparten. Det är ett sam-
hällsintresse av första ordningen att en
rimlig lösning på konflikten snarast
åstadkommes.

Fröken ANDERSSON: Den debatt som
hittills förts rörande denna fråga har ju
visat hur mycken oklarhet här i själva
verket finns. När man läser propositionen
— den är kanske av naturliga skäl
ganska kortfattad — finner man att upp-
lysningar saknas om ganska väsentliga

ting, som man ville ha reda på. Herr
Ohlon konstaterade nyss, att vissa vik-
tiga uttalanden kunna tydas på olika sätt,
ett konstaterande som har bekräftats
från verkligt sakkunnigt håll. Det vore,
tycker jag, en vägledning för dem, som
få det tvivelaktiga nöjet att i statsutskot-
tet behandla den här frågan, om man
kunde få svar på vissa frågor eller kom-
mentarer till vissa uttalanden. Det heter
i propositionen: »I överenskommelsen
har även intagits, att de särskilda löne-
tilläggen respektive de höjda arvodes-
beloppen icke skola utgå till anställnings-
havare, som är ansluten till organisation,
vilken varslar (varslat) eller vidtager
(vidtagit) stridsåtgärder i anslutning till
förhandlingar i avlöningsfrågor.» Det
gäller alltså anställningshavare, och här
uppstå ju en rad ganska väsentliga viktiga
och praktiska frågor. Jag skall samman-
fatta mitt inlägg i några frågor. Det finns
flera, men jag skall begränsa mig till
vissa viktigare sådana.

Jag frågar då: Hur skall man kunna
tillämpa denna bestämmelse? Kan tjäns-
temannen åläggas att deklarerera till vil-
ken organisation han hör? Vidare frågar
jag i detta sammanhang: Om till exem-
pel en läroverkslärare lämnar sin orga-
nisation, får han då lönetillägget? Kunna
exempelvis vid nyanställning betalas
olika löner till tjänstemän, beroende på
till vilka förbund de höra? Såsom tidi-
gare här har betonats, är detta lönetill-
lägg en kompensation för dyrtiden. Vil-
ka aspekter öppna sig inte här för fram-
tiden? Ett sådant framgångssätt skulle
ju de facto ge Kungl. Maj:t ett vapen i
handen att via inflationen nästan omöj-
liggöra för tjänstemännen att få sina lö-
ner reglerade. De hade då ständigt detta
hot över sig, att därest de vidtoge åtgär-
der, så skulle regeringen inte bara
underlåta att ge dem höjda löner utan
också undantaga dem från tillägg på
grund av dyrtiden.

Hur skall den fullmakt, som står i
punkt 7) i klämman till propositionen
tillämpas? Där står: »bemyndiga Kungl.
Maj:t att vidtaga de ändringar i veder-
börliga avlöningsreglementen, som er-
fordras med hänsyn till vad i det före-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

gående förordats». Detta är ju ändå ganska egendomligt.

Av hela den här stridsfrågan, hela det läge i vilket vi kommit, framgår tydligt att det behövs någon form av arbetsmarknadsnämnd också för den statliga sektorn.

Jag skall bara tillägga ett par reflexioner med anledning av civilministerns anförande nyss. Han framhöll att läroverkslärarna hade kommit med ultimativa krav. Det skall jag inte yttra mig om — jag känner inte till saken tillräckligt för att göra det — men jag ifrågasätter om icke den ultimativa framgångsmetoden är tämligen dubbelsidig i så fall. Det är ju nämligen så — om jag nu är rätt upplyst, jag måste göra den reservationen — att tjänsteförteckningskommittén visserligen förklarat sig villig till fortsatta förhandlingar men, nota bene, mot bakgrunden av att den ram, som tjänsteförteckningskommittén har angivit för lönehöjningarna, icke får sprängas. SACO har å sin sida icke kunnat acceptera den ramen, och därför ha förhandlingarna spruckit.

Vidare nämnde civilministern att läkarna vidtagit åtgärder, trots att förhandlingar inte förekommit dessförinnan. Jag kan inte låta bli att fråga civilministern, ehuru han inte tycks vara inne, om det är civilministern alldeles främmande, att det på arbetsmarknaden förekommer någonting, som kallas för sympatistridsåtgärder.

Herr HERLITZ: Herr talman! Min allmänna inställning till de frågor, som diskuteras här i dag, skall jag inte alls utveckla. Den överensstämmer med vad herr Ewerlöf har anförut. Jag skall strängt begränsa mig till den fråga, som nu är under riksdagens behandling, nämligen förslaget att vid bestämmande av det rörliga tillägget en skillnad skall göras mellan dem som är medlemmar i vissa organisationer och dem som inte är det.

Den frågan har diskuterats rätt mycket med utgångspunkt från den privata arbetsmarknadens vanor. Dem kan jag inte uttala mig om med någon sakkun-

skap eller erfarenhet. Det har emellertid förts ett resonemang i detta sammanhang, som jag skulle vilja reagera emot. Herr Ohlon sade, att sådana här åtgärder inte få förekomma på den privata arbetsmarknaden, och tillade med någon tvekan, att detsamma våga vi väl hävda även beträffande den statliga lönepolitiken. Jag skulle vilja hävda ett helt annat betraktelsesätt. Jag vill inte se saken på det sättet, att vi här skola ta den enskilda arbetsmarknadens praxis till utgångspunkt för att sedan tillämpa den så gott vi kunna på den statliga sektorn. Jag skulle i stället vilja hemställa, att vi såge den här saken såsom den måste ses, nämligen så att den statliga arbetsmarknaden är någonting principiellt helt annat och måste bedömas ifrån sina egna utgångspunkter.

Jag kan inte annat än med allt eftertryck uttala, att jag är övertygad om att vi hålla på att glida in på i alla hänseenden mycket äventyrliga vägar, då man söker tillämpa den enskilda arbetsmarknadens principer så långt man någonsin kan på den statliga sektorn.

Jag ser sålunda dagens fråga som ett problem, som skall bedömas utifrån den rätt som nu gäller med avseende på tjänstemännens anställnings- och löneförhållanden. Och därvidlag skulle jag vilja hävda den enkla principen, som väl knappast någon tidigare tänkt sig att ifrågasätta, att då vi reglera lönerna för statens tjänster, sker det i enlighet med de allmänna principer som behärska hela statens verksamhet. Vi reglera dem generellt, likformigt efter hela linjen. Vi bedöma olika tjänster alltefter kvalifikationskrav, arbetets art och omfattning, men då två tjänster i alla dessa hänseenden äro lika, skall också lönen vara densamma. Vi ha inte tidigare drömt om, mina damer och herrar, att man inte skulle strikt tillämpa den principen, men det är den som man nu tar sig för att sätta åsido.

Jag skulle vara beredd att inlåta mig på ett resonemang om saken, om man ville göra en skillnad mellan dem, som uppsäga sina tjänster, och dem som stanna kvar. Men det är inte detta frågan här

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

gäller, utan nu gör man en skillnad mellan å ena sidan dem, som hållit sig utanför en organisation, och å andra sidan dem som anslutit sig till den, vare sig de äro med i striden eller inte. Från de utgångspunkter vi böra anlägga är detta orimligt.

Herr civilministern tycktes utifrån — om jag får tillåta mig att säga det — allmänna arbetsrättsliga betraktelsesätt finna åtgärden vara någonting ganska naturligt. De äro, menade han, medlemmar i en organisation som beslutat om stridsåtgärder, och då skola de väl lida. Juridiskt sett kan jag inte finna annat än att vad som här händer och vad staten har att ta hänsyn till är, att vissa herrar uppsäga sina tjänster men att andra inte göra det. Vad de sedan kunna ha gjort i sina organisationer som medlemmar, funktionärer o. s. v., är så vitt jag förstår ovidkommande.

Man tillämpar här med andra ord en fullkomligt godtycklig synpunkt vid bedömandet av statstjänstemännens löneställning, och jag finner det angeläget att vid detta tillfälle understryka den saken, eftersom tillvägagångssättet naturligtvis har sina konsekvenser. Vi skola ha klart för oss att det beslut, som skall fattas i år, blir prejudicerande för framtiden. Beslut sådana som detta komma vi att upprepa år för år, och det är inte så gott att veta vilka skillnader statsmakterna i fortsättningen kunna finna lämpligt att göra mellan olika sorters tjänstemän — sådana som äro misshagliga och sådana som inte äro det. Därför är det enligt min mening angeläget att nu stämma i bäcken och hålla fast vid den grundväsentliga principen — som jag tror att varje rättänkande svensk medborgare skall förstå — att lönen skall utmätas efter samma normer för alla.

Jag är medveten om att några organisationer inte ha reagerat på denna punkt, då de hastigt skrev under vad som här föreslås. Detta kan dock inte rubba mitt omdöme, ty enligt mitt sätt att se är det riksdagen som självständigt skall bedöma dessa frågor.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta

med en påminnelse till ntskottet som skall behandla detta ärende. Jag tror att det är vissa saker man får lov att tänka på. En del resonemang ha förts om hur man skall få reda på vilka som äro medlemmar av en organisation och vilka som inte äro det. Samtalsvis har jag hört den tanken framkastas, att vederbörande väl få deklarerat själva, hur det förhåller sig med den saken. Detta är, mina damer och herrar, en mycket ömtålig och grannlaga deklarationsplikt! Om man på allvar vill genomföra den åtskillnad som avses, är det, såvitt jag begriper, orimligt att utan vidare godtaga de deklARATIONER som avges. Jag kan inte förstå, att det verkligen skulle kunna komma i fråga att genomföra den utan att man skapar sig säkrare besked om hur det förhåller sig med medlemskapet i varje särskilt fall. Utskottet får nog därför lov att tänka på den lagstiftning, som för det ändamålet erfordras. Man behöver alldeles uppenbart insyn i vederbörande organisationers medlemsmatriklar, och en sådan insyn är enligt gällande lag inte möjlig — jag vet i varje fall inte vilken grund som skulle kunna åberopas. Utskottet måste nog med andra ord vara betänkt på att föreslå en lagstiftning som härvidlag bryter en ny väg, i det att den ålägger arbetsmarknadsparter upplysningsplikt gentemot statsmakterna i detta hänseende.

Herr ARRHEN: Herr talman! Det var vissa formuleringar i statsrådet Lingmans anförande nyss, som inte kunde undgå att verka stötande. Det var, när statsrådet använde formuleringen, att det från de organisationers sida, som han i detta fall hade haft att göra med, förelåg ultimativa krav. Det förefaller att vara ett ganska egendomligt ordval, när man betänker, vad som ligger bakom den situation, som vi i dag stå i. Tjänsteförteckningskommittén tillsattes sommaren 1949. Under det första året hände just ingenting, och under det andra året företogos endast vissa utredningar. Under första halvåret 1951 hän-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

de inte heller så mycket. En aktivitet satte in först på slutet av år 1951. De sammanträden, som förekom vid års-slutet nu senast, voro emellertid även de mera av informerande karaktär. Det var den 21 och den 23 januari i år, som man satte in med de två kända manglings-sammanträdena. Därvid presenterade staten sina förslag och krävde godtagande av desamma. För vårt vidkommande ha SACO:s och LR:s förhandlingsdelegerade sagt, att de inte ansågo sig kunna tillstyrka dessa villkor inför sina medlemmar. Sedan har brytningen kommit till stånd. Det kan här diskuteras, vilken sida som kan sägas ha ställt ultimativa krav.

Statsrådet kom också — vilket väl egentligen inte hör till dagens debatt — in på vissa jämförelser beträffande de löner, som här äro avsedda att bli fixerade. Jag tvingas ta upp det ämnet också, eftersom det blivit föremål för åtskilliga utläggningar i pressen. Där har det bl. a. talats om att exempelvis adjunkterna komma att få en löneökning på över 5 000 kronor m. m.

I själva verket innebär det förslag, som här föreligger — om man accepterar 31 löneklassen såsom löneläge för en byrådirektör — för honom en sänkning av reallönen med 9 %. Om man gör det tankeexperimentet, att ett av SACO:s förhandlingsbud, nämligen att man skulle sätta motsvarande tjänsteman i 35 löneklassen, godtoges, skulle det i alla fall betyda en reallönesänkning i förhållande till år 1939 av 1 %, och om man tar 33 löneklassen, vilket också från tjänsteförteckningskommitténs sida varit på tal, skulle det betyda en reallönesänkning av 5 %. Det är också siffror, som ha betydelse i dessa sammanhang. Samtidigt kan man ju ha anledning att erinra om att genom förhandlingar på den fria löne marknaden industriarbetarna ha fått en lönelöftning, vilken inte någon missunnar dem, med 35 %. Vad jag emellertid vill betona är, att vi inte erhålla någon del av den ökade nationalprodukten, som det brukar talas om i detta hus och som mellan åren 1947 och 1952 har beräknats till 27 %.

Dessa synpunkter tycker jag, eftersom statsrådet förde in dem i debatten, också borde komma till uttryck i detta sammanhang.

Jag vill också på tal om tidningsuppgiften om de 5 000 kronorna, som skulle representera ökningen för en adjunkt, tillägga, att det förslag, som framlagts från tjänsteförteckningskommitténs sida, innebär att man får en genomsnittlig ökning på 1,7 löneklasser för adjunkterna, vilket i pengar räknat representerar 1 776 kronor eller omkring 10 %. För lektorer blir ökningen 3,6 %, om man accepterar en höjning med en löneklass, och med en höjning av 3 löneklasser, vilket det också varit tal om såsom en provisorisk anordning, skulle det för lektorernas del betyda en lönelöftning med även här ungefär 10 %.

Det var emellertid, herr talman, egentligen inte för att säga detta, som jag begärde ordet, utan jag trodde att diskussionen skulle hålla sig till vad som står på s. 5 i propositionen, där den s. k. *klausulen* behandlas. Denna måste för en förhandlande organisation te sig såsom oantaglig. Det skulle betyda, att man fränsade sig alla möjligheter att med utsikt till framgång hävda sig under förhandlingarna. Det är knappast troligt, att exempelvis de kommunalanställda skulle acceptera en dylik skrivning i nuvarande läge och med de erfarenheter, som de ha bakom sig. Det förefaller mig på ungefär de grunder, som här tidigare i debatten anförts, såsom tämligen tvivelaktigt, om denna klausul ens är rättsligt oantastlig. Här ha framhållits de utslag i arbetsdomstolen, som förekommit under de senaste åren och som haft till syfte att säkra organisationsfriheten för den enskilde. Den sista meningen i klausulen — det vill jag i likhet med fröken Andersson understryka — är särskilt ägnad att framkalla betänkligheter. Det heter där: »Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de undantag från tillämpningen av de särskilda lönetilläggen respektive arvodesförhöjningen, som åsyftas i överenskommelsen.» Detta är, efter

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

vad jag kan förstå, en klar orimlighet, ty det skulle svara mot en situation, där arbetsgivaren säger: »Du får *en* lön, om du tillhör en viss organisation, du får *en* lön, om du inte tillhör någon organisation alls, och du får *en* lön, om du tillhör en organisation, som jag tycker illa om.» Detta resonemang känna vi igen från arbetsstridernas barndom. På den tiden förhöll det sig på det sättet, att arbetsgivarna med ovilja sågo, hur arbetarna organiserade sig fackligt, och arbetsgivarna försökte på dessa listiga vägar att bjuda olika löner: den organiserade fick en lägre lön — han skulle hållas nere — och den oorganiserade gynnades. Det förefaller, som om regeringen här vore inne ungefär på liknande tankebanor, och det verkar i allra högsta grad kuriöst. Detta handlingssätt står i varje fall i klar motsättning till den praxis, som under de sista decennierna utvecklats på det arbetsrättsliga området, en utveckling, som vi alla, tror jag mig kunna säga, äro stolta över.

Det förefaller mig också, som om vissa fel begåtts här beträffande metodiken, för så vitt inte denna metodik är avsiktlig, vilket också kan tänkas, nämligen att man delat upp förhandlingarna i dels sådana, som skola avse det rörliga tillägget och den procent som i detta fall skall utgå, och dels sådana som avse löneinplaceringen. Och märk väl: när man kommer till enighet beträffande det rörliga tillägget, försöker man använda denna enighet som ett påtryckningsmedel för att också påtvinga vederbörande det bud beträffande löneinplacering, som tidigare framlagts. Det förefaller väl knappast stå i överensstämmelse med den rättsuppfattning, som på detta område utvecklats sig.

Det märkligaste, herr talman, är kanske i alla fall att man ifrån regeringshåll har träffat överenskommelse med andra organisationer och samtidigt passat på att diskriminera en viss organisation. Det kommer i dagens läge således att utgå olika lön, allteftersom vederbörande tillhör TCO, eller han inte tillhör någon organisation alls eller tillhör SACO. Detta förhållande har fött

vissa misstankar beträffande TCO:s politik i detta sammanhang, något som jag dock inte skall ta upp till bedömning i dag. Det väsentliga är, att regeringen på detta sätt skaffat sig ett påtryckningsmedel i sin hand, som den tydligen inte drar sig för att begagna sig av. Detta tillvägagångssätt leder emellertid mera tanken till 1800-talets arbetsgivare än till dagens Organisations-Sverige, som ju i alla fall på det här området har tillägnat sig en viss, mera kultiverad förhandlingsteknik.

Tillåt mig till sist, herr talman, en liten impertinent antydning! Det förhåller sig på det sättet — vilket för oss alla är bekant — att regeringen inom sin krets hyser en expert på arbetsrättsfrågor, nämligen statsrådet Danielson. Jag har inte kunnat undgå att fästa mig vid, att hans namn saknas vid detta aktstycke, trots att det är bekant, att han var i huvudstaden vid det tillfälle, då den föreliggande propositionen behandlades i konseljen. Det skulle i detta sammanhang för kammaren ha varit av mycket stort intresse att få ett uttalande av statsrådet Danielson, vilken också under en lång tid suttit såsom ledamot av arbetsdomstolen.

Statsrådet Lingman förde in resonemanget på, såsom jag här i början sade, ett sidospår och yttrade sig även om lönegraderingarna och allt vad därmed sammanhängert. Jag skall också tillåta mig ett dylikt sidokast. Som var och en vet, har nyligen från skolöverstyrelsen utgått vissa direktiv till landets läroverk om hur rektorerna skola förhålla sig i det uppkomna konfliktläget. De komma — jag kan nu vända mig till statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet — att skapa situationer av mycket obehaglig art. Å ena sidan ha ju rektorerna att ställa sig till efterrättelse skolöverstyrelsens direktiv, men å andra sidan komma alldeles givet kollegiernas medlemmar att ställa sig LR:s direktiv till efterrättelse. Där ha vi konflikten! Den kan icke formellt få sin fortsättning på annat sätt än att de, som då neka att följa skolöverstyrelsens direktiv, måste ställas under åtal för tjänstefel. Vid hori-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

sonten hägra således hundratals, kanske tusentals dylika åtal. I detta sammanhang skulle jag vilja bringa i erinran vad som står i 1948 års förhandlingsrättskommittés betänkande, avgivet av en kommitté, där statsrådet Lingman satt ordförande. Han uttalade däri, att en tjänsteman *icke bör tvingas att ta blockerat arbete*. I striden mot statsrådet Persson kunna vi alltså stödja oss på statsrådet Lingman.

Jag vill för denna gång sluta. Det här debattämnet torde emellertid komma igen, och det är beklagligt att så skall vara förhållandet. Som slutomdöme skulle jag i likhet med flera andra talare här vilja säga, att det förefaller mig som om hela denna konflikt skulle ha kunnat undvikas med ett skickligare handläggande från den mest aktiva partens sida, den som sitter inne med initiativet, nämligen regeringen. Det är beklagligt, att vi stå i denna situation. Konflikten kommer att få förskräckande följder för våra läroverk med hänsyn till särskilt lärarkryteringen men även med hänsyn till våra högre lärdomsskolors framtid över huvud taget samt naturligtvis också, som här tidigare sagts, för enhetsskolans framtid.

Herr ANDRÉE: Herr talman! Riksdagen kan inte stillatigande åse vad som sker nu, sade herr Ohlon, utan den bör säga sin mening. Han konstaterade att denna konflikt och uppträdandet från statens sida i konflikten utgöra en stor fara för nationen. Det är en kulturfara, sade han, och konflikten kommer att få svåra följder; i det långa loppet stanna de svåra följderna helt på samhällets sida. Orsaken till allt detta, ville herr Ohlon göra gällande, är att tjänsteförtekningskommittén och möjligen även regeringen inte ha förståelse för de akademiskt utbildade här i landet.

Såvitt jag vet, förhåller det sig inte alls på det sätt som herr Ohlon har utmålrat det. Civilministern har här vittnat om det bud som från tjänsteförtekningskommitténs sida förelåg vid det tillfälle, när SACO bröt förhandlingarna.

Det är uppenbart att det fanns möjligheter för organisationen att krama ut ytterligare något i det läge som den då befann sig i. Att läroverkslärarna skulle vara en missgynnad grupp tycker jag inte man kan påstå efter att tjänsteförtekningskommitténs bud till läroverkslärarna blivit känt.

Här upprepar sig den gamla historien från löneförhandlingar. Det är en erfarenhet i varje fall från de förhandlingar, som förts under de senaste tre, fyra åren, att det inte funnits några som helst möjligheter att välja ut en särskild grupp och säga att av de och de skälen är det motiverat att trissa upp lönerna för den gruppen. Jag kan nämna att tjänsteförtekningskommittén har slutit preliminära överenskommelser för flera grupper av statsanställda, och vilken dag som helst kan man vänta ytterligare sådana överenskommelser med anledning av framställningar som praktiskt taget äro slutbehandlade. Skulle tjänsteförtekningskommittén börja diskutera med SACO på den basis, som SACO fordrat i sin ultimativa skrivelse, skulle följden inte bara bli att stora grupper, som tänkt ligga stilla, komma att framställa ytterligare anspråk, om läroverkslärarna skola komma högre upp, utan därtill skulle komma att även där redan preliminära överenskommelser träffats komma därav berörda grupper att resonera på precis samma sätt. De komma att säga att om läroverkslärarna skola upp, är det skäligt att titta på vår utbildning, vårt arbete och vår arbetstid, och ta under omprövning om inte vi också böra få en löneyftning. Jag vill med detta ha sagt att såvitt jag har kunnat konstatera — och jag har sysslat rätt mycket med förhandlingar — kan man inte i våra dagar plocka ut en speciell grupp och behandla dess problem för sig och göra något särskilt för den utöver vad den kan få vid jämförelser med de olika grupperna i samhället och ett samtidigt avvägande av deras krav.

Herr Ohlon kom fram till den rekommendationen att regeringen borde tillsätta en förlikningskommission eller förlikningsman som satte i gång med för-

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

handlingar. Civilministern har svarat på det, och jag kan för min del inte finna något annat argument gentemot herr Ohlons rekommendation än att, såsom civilministern sade, det skulle bli precis samma förhållande som i dag. En sådan kommission eller förlikningsman eller vem det var måste då börja förhandla med arbetstagarorganisationerna och kommer i samma svårigheter som tjänsteförteckningskommittén genom att våra tjänstemän äro med i flera olika organisationer, så att man inte den ena dagen vet, vilken organisation som egentligen representerar en viss arbetstagargrupp. Något botemedel tror jag alltså för min del inte att det skulle vara.

Den andra fråga som diskuterats här gäller utbetalningen av de tillägg som föreslås i propositionen nr 60. De borgerliga ha ansett, att det är orättvist och kränkande för föreningsrätten, att inte detta tillägg utbetalas till läroverkslärarnas organisation. Jag skulle vilja säga, herr talman, att om civilministern och regeringen föreslagit att riksdagen skulle höja lönerna till stridande, så skulle i varje fall jag för min del och jag tror många med mig här i denna kammare ha på det bestämdaste protesterat. Såvitt vi veta från de fackliga organisationernas historia har det alltid varit på det sättet, att en organisation som gått till konflikt har varit medveten om vad den givit sig in på. Svenska arbetsgivareföreningen — och den borgerliga pressen, alldeles särskilt högerpressen, har alltid sagt detsamma som Svenska arbetsgivareföreningen — har gjort upp svarta listor och hotat sina medlemmar med höga böter, om de sprungo i väg och gjorde upp med de strejkande. Det fanns inga möjligheter att göra avvikelser. Alla skulle behandlas lika, och ingenting fick ske förrän organisationen hade gjort upp med Svenska arbetsgivareföreningen.

Nu får man inte se detta på det viset, sade någon — jag tror det var herr Herlitz — utan statsanställda är en sak, och anställda i den öppna marknaden är en annan sak. Förutom vad civilministern sade rörande de statsanställda och de-

ras anställningsformer skulle jag vilja påpeka, att ur samhällets synpunkt är det faktiskt mycket farligare, då de allmänt anställda sätta i gång en aktion än då de på öppna marknaden anställda göra det, ty samhället kan icke värja sig på samma sätt som en arbetsgivarförening. Det kan icke vidtaga motsvarande försvars- och stridsåtgärder. Det enda samhället i detta fall kunnat göra har varit att undvika att öka lönen för en organisation som strejkar. Jag tycker personligen att det är beklämande — för mig är det faktiskt lite löjligt — när man hyser en sådan föreställning. Jag förstår vad det beror på, herr talman. Det är helt enkelt det att våra fackliga tjänstemannaorganisationer i dag befinna sig där kropparbetarnas fackorganisationer befunno sig 1880. Trots högskoleutbildning och allting har man ingenting lärt av vad som skett på den fronten; annars tycker jag det har funnits många exempel som de skulle ha kunnat taga lärdom av.

Det har sagts i dag från oppositionen, att man borde kunna undvika att vidtaga åtgärder mot de ordinarie tjänstemännen; man skulle kunna skilja på de ordinarie, de extra ordinarie och vikarierna. Ja, för den, som har fackföreningar och fackorganisation i blodet, låter det ju väldigt egendomligt. Jag hoppas att det inte har undgått någon av de herrar som ha förutsatt att man skulle kunna göra en sådan uppdelning, att de ordinarie lärarna delta i striden genom att betala 50 kronor i månaden eller vad det är. Detta är ju en direkt stridshandling. Jag har svårt att förstå, varför arbetsgivaren, i detta fall staten, skulle skilja på den ordinarie, som på sitt sätt deltar i striden, och de övriga. Det är för mig ofatligt.

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Här står utsaga mot utsaga. Statens representanter säga, att Läroverkslärarnas riksförbund uppträtt ultimativt, och Läroverkslärarnas riksförbund säger, att statens representanter uppträtt i allra högsta grad ultimativt och att

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

lärarna icke fått den minsta upplysning på förhand under underhandlingarnas gång om att staten skulle komma att begå sådana repressalieåtgärder som föreslås i denna proposition.

Det var en sak, herr talman, som jag glömde att nämna, när jag hade ordet för genmäle sist. Statsrådet Lingman nämnde några siffror angående slutlöner, som skulle komma att gälla enligt de av staten erbjudna förslagen. Jag skulle vilja till protokollet göra det uttalandet, att jag hoppas att statsrådet korrigerar åtminstone en och jag skulle tro flertalet av de siffror som han här nämnde.

Det är dimbildning över det hela, och det är väldigt svårt för en utomstående, som inte på minsta sätt tagit del i förhandlingarnas gång, att få klara uppgifter om vad som har försiggått. Här säger herr Andréé, att stora grupper ha gjort upp med tjänsteförteckningskommittén, under det att andra gå i strejk. Ja, varför ha de förra gjort upp? Jo, därför att de fått så fördelaktiga villkor. När riksdagen en gång fått papperen på bordet, kommer det att visa sig, att den lönediskrepans som finns mellan tjänstemännen över lag å ena sidan och läroverkslärarna å den andra, denna diskrepans, som nu skulle bli mindre, blivit lika stor som förut eller kanske till och med i vissa fall större.

Herr FALK: Herr talman! Herr Ohlson åberopade i sitt första anförande en del domar ifrån arbetsdomstolen och bland annat en, där en godsägare i Östergötland blivit ådömd skadestånd därför att han betalat högre lön till oorganiserade än till organiserade lantarbetare.

Då jag vid den tid när dessa händelser inträffade var ordförande i Östergötlandsdistriktet och som sådan handlade dessa frågor vid arbetsdomstolen, kanske jag kan komplettera herr Ohlsons kunskaper i denna fråga med några ord. Det var inte bara detta exempel vi hade på föreningsrättskränkningar i Östergötland på 1930-talet; vi förde inte mindre än fyra åtal och i samtliga fall blevo

arbetsgivarna ådömda skadestånd av större eller mindre omfattning. Men jag förstår mycket väl, vad som åsyftas. Det var en godsägare, som tillhörde arbetsgivarföreningen. Såsom medlem i denna hade han godkänt avtalet såväl vad det gällde löner som klausulen om att föreningsrätten skulle lämnas okränkta. I god tid före ett avtalsår sade godsägaren upp samtliga arbetare, som tillhörde lantarbetarfackföreningen. Han sade upp dem till avflyttning, men en tid efteråt blevo de förelagda kontrakt med erbjudande om ny anställning, och i detta kontrakt fanns en klausul om att de inte skulle under anställningstiden tillhöra lantarbetarnas fackliga organisation. Det gavs också ett löfte om att ifall de godtog denna anställningsform och avsåde sig rätten att tillhöra fackförening, skulle de få litet högre lön än avtalet föreskrev — jag tror det var fråga om 50 eller 60 kronor per år.

Saken fördes till arbetsdomstolen, och godsägaren blev dömd till skadestånd till distriktet, men icke för att han betalat högre lön till de oorganiserade utan för att han föreskrev i anställningskontraktet förbud att tillhöra den fackliga organisationen. Under 1930-talet var det ju ett ganska vanligt förhållande att arbetsgivarna gingo till väga på detta sätt, och sådana stridsåtgärder applåderades mycket kraftigt från borgerligt håll på den tiden.

Jag kan inte finna att denna arbetsdomstolens dom och det förhållandet att en arbetsgivare med alla till buds stående medel, med lock och med pock, försöker tvinga människorna ur en facklig organisation ha någon likhet med dagens fråga. Dessa frågor äro för mig väsentligt åtskilda och ha enligt min mening inget som helst sammanhang.

Herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, då jag tycker att den svävar ut över områden, som väl strängt taget inte skulle höra till dagens proposition. Jag ber emellertid att få ställa ett par frågor till två av de talare, som ha

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

yttrat sig här förut, nämligen herr Arrhén och herr Ohlon.

Den sistnämnde sade ju, att vissa av de siffror, som statsrådet Lingman här tidigare har nämnt, inte vore riktiga. Jag har inte dessa siffror i minnet, men jag kan inte tänka mig att det är så som herr Ohlon säger, och jag skulle därför bra gärna vilja veta, vad herr Ohlon stöder dessa sina uppgifter på. Möjligen kan jag tänka mig att han avser att inte alla adjunkter komma i lönegrad 29, men jag vill gärna ha litet mera uppgifter på den punkten.

Herr Arrhén sökte få fram en motsatsställning mellan mig och statsrådet Lingman. Jag vill för det första säga, att det utredningsbetänkande, som herr Arrhén refererade och sade att statsrådet Lingman hade varit med om, såvitt jag vet väl inte har lett till några ändrade bestämmelser i den riktning, som han avsåg. I varje fall står det fortfarande i tjänstgöringsreglementet för läroverkslärarna, att de äro skyldiga att åtaga sig tjänstgöring inom en viss ram, och det står där ingalunda till exempel att ett arbetsårs schema är en gång för alla uppgjort och att ändrade förhållanden inte skulle få lov att inverka.

Jag måste för min del säga att det var på ett mycket egendomligt sätt herr Arrhén drog upp en motsättning mellan de direktiv, som eklelesiastikdepartementet i samråd med skolöverstyrelsen har utfärdat, och de anvisningar, som han tydligen tänkte på, som Läroverkslärarnas riksförbund har lämnat. Man fick nästan intrycket, att herr Arrhén var inne på en tanke, som erinrar om den gamla tesen: Man måste lyda Gud mer än människor! Det är väl ändå så, att ordinarie tjänstemän här i landet ha en stark ställning. Och varför ha de det? Vi ha i vårt rättssamhälle gått in för att bereda dessa tjänstemän denna starka ställning. Men de ha naturligtvis inte bara rättigheter, utan de ha också skyldigheter, och det tjänstgöringsreglemente som gäller måste gälla helt och fullt även i dagens situation. Att Läroverkslärarnas riksförbund skulle kunna komma med någonting som strider mot detta

reglemente och begära att få det respekterat av de ordinarie tjänstemännen kan jag i alla fall inte tänka mig.

Jag vill fråga herr Arrhén: Anser herr Arrhén att regeringen över huvud taget inte borde vidtaga några motåtgärder i striden? Och anser herr Arrhén — om han besvarar den första frågan nekande — att vi ändå inte skulle utnyttja de möjligheter som löneordningen medger?

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Persson uppträdde såsom apologet för herr Lingman, och det må vara honom väl unnat. Han tog upp mitt påpekande att en del siffror, som statsrådet Lingman hade lämnat, inte vore med verkligheten överensstämmande. Jag skall ta ett exempel. Statsrådet Lingman nämnde att en läroverksadjunkt i Stockholm enligt det nya erbjudandet skulle få över 25 000 kronor i lön. Det gällde då den befordrade adjunkten, som kommer upp i den högre adjunktsskalan, gymnasieadjunkten eller vad vi skola kalla honom för. Jag har räknat efter vad han skulle få. Han får på högsta dyrort i högsta löneklassen i 29 lönegraden — alltså i 32 löneklassen — 19 896 kronor. Läger man sedan till de 15 procenten, blir det ungefär 22 880 kronor. Det var ju ett något annorlunda tal än det statsrådet Lingman nämnde.

Vidare frågade statsrådet Persson: Hur skola ni bete er vid läroverken? Vi öka läroverkslärarnas arbetsbörda med drygt 10 procent och dra in motsvarande lärartjänster i stället. Ja, att förfara på det sättet är ett uppenbart avtalsbrott från statens sida. De högsta och de lägsta tal för tjänstgöringstimmar per vecka, som äro angivna i läroverksstadgan, gälla bara extrema fall, och man har att hålla sig till medeltalet. Men ponera att staten nu skulle begå detta avtalsbrott — staten är tydligen mäktig vad som helst — då måste schemat göras om. Har statsrådet Persson någonsin varit vid ett större läroverk och sett vilket arbete som ligger bakom ett schemas uppläggning? Det är flera veckors

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

arbete. Med de direktiv, som ha lämnats, måste emellertid schemat läggas om ideligen, ideligen.

Jag var en gång i en engelsk skola och studerade den. Den var ungefär hälften så stor som det läroverk, som jag representerar. Man arbetade där med rörligt schema. Rektorn hade till sitt förfogande fyra sekreterare som så gott som uteslutande sutto och ändrade schemat. Kan statsrådet Persson skaffa fram de där fyra sekreterarna, skall det nog gå bra.

Annars blir det kaos och ingenting annat än kaos.

Herr **ARRHÉN** (kort genmäle): Herr talman! Det var av ett visst intresse att höra statsrådet Persson anföra herr Lingmans uttalande i förhandlingsrättskommitténs betänkande av 1948, där herr Lingman uttryckligen sagt, att tjänstemän enligt hans mening icke behöva ta blockerat arbete. Det enda svar statsrådet Persson här gav var ju, att han påpekade, att detta kommittébetänkande icke lett till lagstiftning. Detta konstaterar väl herr statsrådet närmast som en varning till statsrådet Zetterberg mot att alltför mycket uppmärksamma det där kommittébetänkandet. Men dr Jekyll har i alla fall sagt det, och nu säger mr Hyde i regeringsställning eventuellt något annat. Det är bara det jag har velat få fastslaget här.

Beträffande det andra spörsmålet, som statsrådet Persson förde på tal, nämligen hur man skall förfara, när direktiven från LR komma i konflikt med direktiv från SÖ, så vill jag medge, att det är av mera intrikat beskaffenhet. Man bör där, hävdade herr statsrådet, mera lyda Gud än människor — Gud är väl i detta fall att översätta med herr Persson i Skabersjö! Men om en strid skall föras, så är det inte så alldeles säkert, att det ens formellt blir den lösning, som herr statsrådet hoppas på, och i sak kommer utan tvivel den situation att uppstå, som här nyss skildrades av herr Ohlon.

Herr **BERGH**: Herr talman! En ganska väsentlig del av denna debatt har upp-

tagits av frågan, huruvida det är riktigt och klokt att som regeringen nu föreslår utestänga de SACO-anslutna från det 15-procentiga tillägg, som föreslås för andra. Från statsrådet Lingmans sida har man bestämt hävdad, att en sådan uteslutning är självklar, och senast har herr Andrée gett samma uppfattning den mera skärpta formen, att det vore anledning till kritik, om han handlade annorlunda.

När jag har lyssnat till detta resonemang har jag fäst mig vid den betydelse som de bägge herrarna i detta speciella fall lägga in i ordet löneförhöjning. Senast herr Andrée talade ju om att kritiken naturligtvis skulle ha varit självklar, om man hade reflekterat på att i lönehänseende *lyfta upp* grupper som hade varslat strid eller voro inbegripna i strid. Man använder uttrycket löneförhöjning i detta sammanhang, som om man avsåge en verklig höjning av realinkomsten, medan det, så vitt jag förstår, bör göras en ganska bestämd åtskillnad mellan vad som i detta förslagna tillägg kan anses representera en verklig löneflyftning och vad som kan anses representera en compensation för inträdda prishöjningar.

Jag skulle med andra ord, herr talman, vilka sätta i fråga, huruvida det förslag till tillägg, som propositionen innehåller, står i god överensstämmelse med de principer, som vår löneplansförordning av år 1947 grundar sig på. Denna löneplansförordning är ju konstruerad på det sättet, att för olika lönegrader upptagits vissa i kronor angivna lönebelopp. Särskilt är detta fallet med löneplan 1, som ju gäller för flertalet. Men löneplanstabellen har kompletterats på två sätt. Man har tydligen utgått från att de lönebelopp, som där äro upptagna, anges i det penningvärde som var rådande just då, och för att få ett utrymme för den principen, att det är fråga om en verklig reallön, som man har velat ange i den tidpunktens penningvärde, har man också tagit hänsyn till olika dyrortsförhållanden inom landet — man har angivit olika lönebelopp för olika dyrorter.

Kungl. proposition ang. höjning av statstjänstemännens löner m. m.

Men man har fullföljt samma tanke även på ett annat sätt. Man har kompletterat löneplanen med regler om rörligt tillägg för det fall att penningvärdet skulle komma att avvika från vad det var vid den tidpunkt, då löneplanen med dess lönebelopp fastställdes. Så har skett i 1947 års löneplansförordning. Man har fastslagit den principen, att det skall lämnas kompensation vid prisstegringar med tre enheter för varje gång pristalet stiger med fyra enheter.

Nu betraktar jag det som en tillfällighet, att man har gjort ett stopp vid pristalet 124. Det var naturligt att man gjorde så, ty just då räknade man inte med den penningvärdeförsämring som vi sedan ha bevittnat. Men principen om dyrtidskompensation lever fortfarande kvar, och den ligger innesluten i själva löneplansförordningen som sådan.

När man mot bakgrunden av denna konstruktion tittar på det tillägg som nu föreslås i propositionen, finner man, att tillägget ju egentligen består av disparata element; den del av tillägget som kan betraktas som dyrtidskompensation och den del av tillägget som kan anses som en lönelöftning. Eftersom man har konstruerat tillägget på detta sätt, har man ju i realiteten gått ifrån de bärande grunderna i löneplansförordningen, ty till den del, som det nu föreslagna lönetillägget innebär en lönelöftning, ger man sig ju in på en justering av själva lönegraderna som sådana.

Jag anser det rätt angeläget att man har denna distinktion klar för sig, när man skall förklara, varför somliga människor blivit irriterade över att detta 15-procentstillägg undanrycks dem som ha invecklats i stridsåtgärder. Jag betraktar läget så, att till den del som dessa 15 procent utgöra dyrtidskompensation, är det befattningshavarens rätt att få denna del. Det är en rätt som är tillförsäkrad i själva löneplansförordningens principer. Endast till den del, som detta tillägg är att betrakta som en verklig lönelöftning, kan man tänkas föra det resonemang som statsrådet Lingman och herr Andrée fört. Det är den del av tillägget, som man kan betrakta såsom

löneförhöjning i egentlig mening, som man kan reflektera på att undandra de stridande.

Jag tror att det är ganska nödvändigt att göra denna distinktion klar för sig, och jag tror också att det är ganska naturligt, att man accepterar såsom rimlig den uppfattningen, att i och med att somliga uteslutits från en dyrtidskompensation, som i princip är inskriven i löneplansförordningen, har staten svikit ett åtagande.

Jag tror sålunda, att det icke är riktigt och än mindre klokt att man har uteslutit några grupper på sätt som skett. Skulle man ha gjort någon utslutning, så borde denna ha begränsat sig till att avse den del av tillägget, som kan betraktas såsom en lönelöftning.

Herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Efter konferens med statsrådet Lingman, som tyvärr inte kan infinna sig här just nu, eftersom han deltar i debatten i andra kammaren, vill jag göra ett litet tillrättaliggande.

Statsrådet Lingman gjorde en missägning i fråga om en av de löneuppgifter han lämnade beträffande adjunkterna. Han råkade härvid ut för en sammanblandning med lektorsslutlöneklassen. Det är riktigt, såsom herr Ohlson påpekade, att högsta slutlönen för adjunkt blir 22 884 kronor. Men märk väl, herr talman, att den slutsats, som statsrådet Lingman drog av sina siffror, dock var riktig, nämligen att adjunkter få en högsta löneförhöjning inklusive det i dagens proposition föreslagna, omstridda tillägget, som går upp till 5 360 kronor.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Med anledning av statsrådet Perssons sista uttalande här ber jag dock att åter få erinra om, vad jag framhöll i mitt första anförande, d. v. s. hur man måste betrakta löneförhöjningen på 5 000 kronor åt adjunkterna. Hälften därav utgör det 15-procentiga tillägget, som alla skola erhålla. Räknar man fram lönehöjningen, finner man, att den reella löne-

Ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.

ökningen blir endast 1 776 kronor, såsom jag sade i mitt första anförande.

Det var emellertid, herr talman, inte för att säga detta, som jag begärde ordet, utan endast för att yttra ett par ord i anslutning till statsrådet Lingmans tal om de ultimativa krav, som skulle ha framställts av en organisation, vars ledning enligt hans uppfattning hade handlat oberoende av medlemmarnas önskiningar. Gentemot detta vill jag säga, att så förhåller det sig inte i föreliggande fall. Beslut om stridsåtgärder fattades först sedan representanter för organisationen, den så kallade deputeradeförsamlingen, sammanträtt. Det är det beslut, som vid denna sammankomst fattades, som ger bakgrunden till stridshandlingarna. Man har alltså att bakom Läroverkslärarnas riksförbunds ledning räkna med en i denna fråga enig yrkeskår.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till statsutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående provisoriskt lönetillägg för tjänstgöring på s. k. obekvämt arbetstid.

Ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för beredandet av frågor rörande ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande och därmed sammanhängande förmåner.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 11 i första kammaren av herr Cassel m. fl. samt nr 17 i andra kammaren av herr Dickson m. fl. hade föreslagits inrättande av en rådgivande remissinstans för frågor om riksdagsledamöternas arvoden

och övriga förmåner i enlighet med vis-
sa i motionerna angivna riktlinjer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Spångberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning om inrättande av en rådgivande remissinstans för ärenden rörande riksdagsledamöternas ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande och därmed sammanhängande frågor samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr CASSEL: Herr talman! Den svenska riksdagen är i själva verket långt bättre än sitt rykte. Dess ledamöter förtjäna ingalunda de insinuationer om lust att sko sig på statens bekostnad som tyvärr äro rätt vanliga. För svensken i gemen, som ju enligt de senaste undersökningarna av värnpliktiga är grovt okunnig i politiska ting, framstå riksdagsmännen ibland som en samling rätt onyttiga individer, som framleva en underlig tillvaro med att hålla tal utan att någon lyssnar därpå och att resa på tåg — till på köpet i andra klass — utan att betala sina biljetter. Att dessa riksdagsledamöter också skola ha lön och pension, förefaller den oinvigde vara ganska onödigt. Men vad som mest av allt stöter utomstående är att riksdagsmännen själva, utan att fråga vare sig den ene eller den andre till råds, sitta och bestämma om sina förmåner. Det, menar man, får ingen annan kår lov att göra.

Riksdagsmännen känna själva den kritik som riktas mot dem, och de tycka ganska allmänt att det är obehagligt att behöva besluta i egen sak. Följden har blivit att man har hållit förmånerna i underkant till den grad att riksdagsmannaskapet för kanske flertalet av ledamöterna innebär en direkt ekonomisk uppoffring. Ingen som verkligen har satt sig in i förhållandena, kan påstå att riksdag-

Ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.

gens ledamöter inte i sak ha iakttagit all tillbörlig moderation och anständighet. Det är bara skenet som är emot oss, och vi sakna endast den yttre anständigheten. Meningen med den motion som nu väckts och som i andra kammaren har fått formen av en masspetition, är helt enkelt att förbättra riksdagens förhållande till allmänheten — våra »public relations».

Vi motionärer äro naturligtvis fullt på det klara med att riksdagen aldrig kan undandraga sig att själv träffa avgörandet i dessa frågor. Det ligger i sakens natur och kan inte hjälpas. Men nog skulle det för allmänheten te sig bra mycket mer tilltalande, om riksdagen inte fattade sitt beslut utan att ha frågat någon enda myndighet eller institution till råds.

Motionärerna företogo sig att göra upp en skiss hur ett rådgivande organ skulle konstrueras. Det var ingenting annat än en skiss. I motionens kläm heter det uttryckligen att riksdagen borde uppdra åt konstitutionsutskottet att, »exemplvis» efter i motionen antydda riktlinjer, utarbeta erforderliga bestämmelser. Redan vid en hastig blick på konstitutionsutskottets betänkande finner läsaren, att utskottet ställer sig helt avvisande mot hela tanken. Utskottet tornar på varandra alla de hinder som kunna uppfinnas mot genomförande av förslaget. Vissa ledamöter i den föreslagna nämnden skulle till exempel inte kunna tillsättas, om de inte åtog sig uppdraget frivilligt. Vem skulle välja de landshövdingar och regeringsråd som skulle vara med? De ledamöter, som inte vore statstjänstemän, skulle komma i en besvärlig ställning i förhållande till riksdagen. Vissa av ledamöterna skulle kanske tidigare ha varit riksdagsmän eller fortfarande vara riksdagsmän eller pensionsberättigade före detta riksdagsmän. Ja, herr talman, visst kan man räkna upp svårigheter när det gäller att sätta samman en sådan nämnd, men att, utan att ha redovisat ens några försök att lösa svårigheterna, påstå att förslaget är praktiskt ogenomförbart, det verkar inte helt övertygande på mig.

Utskottet kommer så fram till sitt ståndpunktstagande i själva sakfrågan och stryker under, att riksdagen inte kan avbördas sig sin rätt och plikt att besluta i dessa ting. På den punkten ha motionärerna ingen avvikande mening. Slutligen säger utskottet att intet får tillåtas undanskymma riksdagens ansvarighet för de beslut den fattat, och att inrättande av en rådgivande instans skulle vara ägnat att i mycket väsentlig grad fördunkla denna ansvarighet.

Resonemanget kan förefalla bestickande, men det går inte helt fritt från invändningar. I många andra ärenden hör riksdagen sakkunniga myndigheter av olika slag, innan riksdagen själv fattar sitt beslut. Ingen kommer väl på den idén att därför påstå, att riksdagen kryper bakom ryggen på remissinstanserna.

Herr talman, jag tror att en rådgivande instans i dessa frågor skulle bidra till att rensa luften och att öka den aktning från allmänhetens sida som riksdagens ledamöter böra äga. Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr KARLSSON, GOTTFRID: Den ärade motionären i denna kammare sade i början av sitt anförande, att riksdagen är långt bättre än sitt rykte. Vi skulle nämligen enligt det resonemanget ha kommit i dåligt rykte hos allmänheten, genom att vi i riksdagen själva besluta om de ersättningar som skola utgå till ledamöterna för riksdagsmannauppsdragets fullgörande. Jag kan inte tillägna mig den uppfattningen att vi skulle ha kommit i dåligt rykte på grund av dessa förhållanden.

Vi skulle enligt motionärerna skapa till ett i motionen uppskisserat kollegium för att av detta begära sådana yttranden, som det utskott, vilket har att handlägga dessa ärenden, anser sig vara i behov av. Men riksdagen skall ju — den ärade talaren sade, att han är fullt överens med utskottet därom — i vilket fall som helst själv fatta beslutet.

Vad är det för skillnad, herr talman, mellan detta förslag och det förhållande

Ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.

som nu är rådande? Det blir bara den skillnaden, vilket utskottet har påpekat, att man får ett kollegium som man så att säga kryper bakom ryggen på, när man fattar beslut i berörda ärenden. Det är helt naturligt, och det är jag den förste att erkänna, att det är en mycket ömtålig fråga att riksdagen har att besluta om ersättning åt riksdagens ledamöter, men vi äro nödsakade att syssla med denna ömtåliga fråga. Även om den är ömtålig och otrevlig, blir det i alla fall vi, ledamöterna i kamrarna, som måste syssla med den, ta hand om den, och ta anvaret inför allmänheten, inför våra valmän, för de beslut vi fatta, i denna fråga såväl som i så många andra.

Jag tror att den ärade motionären något överdriver, när han talar om den olustkänsla som skulle vara till finnandes ute bland allmänheten. Om det bland allmänheten sprides uppfattningar som inte äro grundade på verkligheten, då är det väl vår skyldighet såsom riksdagsledamöter att rätta till de missuppfattningar i detta hänseende som möjligen kunna föreligga. Om vi tala om för allmänheten, hur det verkligen förhåller sig, tror jag inte — åtminstone har jag den erfarenheten — att man bland allmänheten får sådana uppfattningar om riksdagsmännens ersättningar som den föregående ärade talaren trodde sig kunna konstatera fanns på sina håll.

Jag var en gång förra året på en resa i sällskap med ett par bekanta från min hemort. De frågade mig då: »Hör du Gottfrid, hur mycket ha riksdagsledamöterna i ersättning och hur ligger det egentligen till med den saken — vi veta inte riktigt hur det är.» Jag redogjorde för det och förklarade, hur det ligger till. Då sade mitt resällskap: »Ja, men det är väl inte mer än rätt och rimligt att våra representanter i riksdagen skola ha ordentlig ersättning för det arbete som de utföra i sin egenskap av riksdagsledamöter.» Bara folk får reda på hur det ligger till, är det ingen som helst fara för att det uppstår sådana uppfattningar om riksdagen och dess ledamöter som herr Cassel här talade om.

Herr Cassel sade vidare, att vi i ut-

skottet inte ens hade gjort ett försök att konstruera en sådan där delegation som skulle ha att yttra sig. Nej, herr Cassel, vi ha utgått från det förslag, som motionärerna själva ha framlagt, och vi ha granskat och kritiserat detta förslag. Utskottet har i sin motivering klart belagt omöjligheten av att gå den väg som motionärerna tänkt sig. Om jag inte missuppfattade herr Cassel, fick jag en känsla av att han gav oss rätt i vår kritik av den tänkta konstruktionen av det kollegium som motionärerna föreslagit.

Det skulle, herr talman, vara åtskilligt att tillägga. Utskottet har dock enligt min mening presterat så goda skäl för sin ståndpunkt, att jag inte här behöver utveckla dem ytterligare. Utskottet har med ett enda undantag varit enigt om det förslag som nu ligger på kamrarnas bord. Jag vill tillägga att bland utskottets majoritet befinner sig även en undertecknare av petitionen i andra kammaren. När ärendet behandlades i utskottet, bad vederbörande nära nog om ursäkt för att han över huvud taget hade undertecknat motionen. Han hade vid närmare eftertanke funnit den vara omöjlig. Därför anslöt han sig utan någon som helst reservation till utskottets avslagsyrkande på motionen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Bara några ord!

Låt mig först fastslå, att tanken med det hela ju i alla fall är att skapa en institution, som skulle teckna ett slags borgen i förhållande till allmänheten för riksdagens räkning, alltså gå i borgen för att det är ett rimligt och riktigt förslag som riksdagen accepterar. Redan därutinnan ligger det en avgörande skillnad mellan den här föreslagna remissinstansen och alla andra remissinstanser som vi ha att göra med i riksdagen — vi kunna icke fördölja att den skulle tillkomma med detta bestämda syfte.

Är det nu möjligt att skapa en sådan institution? Ja, herr Cassel var litet led-

Ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.

sen över att konstitutionsutskottet icke hade gjort litet mer av uppslaget och försökt att förbättra det. Jag tycker, att det är ett väl hårt anspråk på konstitutionsutskottet att kräva att vad 93 duktiga herrar och damer i andra kammaren inte ha lyckats fundera fram skulle vi stackars 20 ledamöter i konstitutionsutskottet kunna åstadkomma. Jag tycker, som sagt, att det är litet hårt att kräva detta.

Men framför allt vill jag säga att vilka modifikationer konstitutionsutskottet än hade kunnat hitta på, hade vi stått inför det dilemma, att en del av de personer, som man vill ha med i denna nämnd, icke äro skyldiga att medverka i den. De representanter för det enskilda livet, som motionärerna ha tänkt på, äro klarligen icke skyldiga att delta. En ledamot i utskottet ställde också den knäckfrågan till mig som professor i förvaltningsrätt, om ens våra generaldirektörer och landshövdingar kunna åläggas att medverka. Jag måste svara honom: »Tja, det är ju inte så klart det heller.» I den mån man kan tvinga till deltagande i nämnden blir det alltegenom fråga om statstjänstemän. Vi kunna emellertid inte komma ifrån, att statstjänstemännen befinna sig i en ömtålig ställning, inte bara därför att deras löneintressen kunna vara hopknutna med riksdagsmännens, utan av den enkla anledningen att alla statstjänstemän, särskilt i den centrala administrationen, på visst sätt stå i beroende av riksdagens välvilja.

Nu kan man ju inte förneka den möjligheten att trots detta kan det bland de herrar, som komma att sitta i denna nämnd, finnas sådana, som bedöma sakerna fullt självständigt och efter eget omdöme utan varje sneglande på vad riksdagen vill. Men det är också möjligt att en viss hänsyn kan komma att göra sig gällande, och det blir desto naturligare, eftersom de här frågorna ju icke kunna bedömas efter någon sorts objektiva grunder eller efter någon sorts löneplanmässiga mallar, utan de måste avgöras efter skönsmässiga omdömen. Då ligger det bra nära till hands, att

man böjer sig för det omdöme, som man vet finns på riksdagshåll. Men sedan kommer det viktigaste: Hur de än göra, antingen de äro snäva eller generösa, så utsätta de sig just på grund av sin ställning för det omdömet från allmänhetens sida, att de inte äro objektiva och att de, när allt kommer omkring, ha bestämts av hänsyn till riksdagen.

Vad blir då resultatet, herr talman, av hela denna fina konstruktion? Jo, det blir först och främst att den listiga beräkningen, nämligen att vi skulle »förbättra våra relationer till allmänheten» och tillvinna oss ökat förtroende, misslyckas, ty allmänheten gör den reflexionen, att nu har riksdagen tillsatt dessa herrar, som i själva verket äro beroende av den och dansa efter dess pipa, och återoppar dem. Borgensförbindelsen blir alltså utan värde. Men därutöver ådraga vi oss det omdömet från allmänhetens sida, att vi velat på det här sättet skapa skenet av ett objektivt bedömande, som i själva verket inte ägt rum.

Jag tror därför att hela uträkningen är fullkomligt förfelad. Den kommer inte på något sätt att tjäna sitt syfte. Det ansvar som vi ha inför allmänheten komma vi med dessa anordningar inte på minsta sätt ifrån.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag förstår väl att utskottet har sett med tveksamhet och med någon brist på entusiasm på sin uppgift. Kvar står emellertid att riksdagens relation till allmänheten inte är så bra, som den borde vara. Det vill till herr Karlssons i Vadstena förmåga att tala sina medresenärer till rätta, för att de skola förstå, att riksdagsmännen äro värda sina arvoden och att de förmåner, som vi ha, icke äro i överkant.

Jag hoppas att jag bedömer saken väl pessimistiskt, men jag tror att det finns stora delar av allmänheten, som se med missnöje på våra förmåner och särskilt på att vi själva sitta och bestämma dem. Man säger från utskottets sida, att det

Ang. beredandet av frågor rörande riksdagsmannaarvoden m. m.

är en olöslig uppgift att hitta en form, som är bättre än den nuvarande. Vi motionärer ha skissat *en* form. Jag kan visst tro, att den nog var litet bristfällig, men vi sade inte heller att den skulle vara den allena saliggörande, utan vi hemställde att konstitutionsutskottet med dess stora visdom på detta område skulle försöka hitta på någonting, som tillgodosåg vårt syfte på ett bättre sätt, än vad måhända vi själva kunnat göra. Det har inte konstitutionsutskottet gett sig in på, och detta kan jag inte annat än beklaga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. plan för flottans fartygsbyggnader.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtan-
de nr 27, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda
framställning angående anslag för bud-
getåret 1952/53 till Marinen: Fartygs-
byggnader, dels ock Kungl. Maj:ts pro-
position angående plan för flottans far-
tygsbyggnader jämte i sistnämnda ämne
väckta motioner.

I innevarande års statsverksproposi-
tion hade Kungl. Maj:t under fjärde hu-
vudtiteln föreslagit riksdagen att dels
godkänna utökning av ny- och ombygg-
nadsprogrammen för marinens fartyg i
den omfattning, som i statsrådsprotokol-
let över försvarsärenden för den 4 ja-
nuari 1952 angivits, dels bemyndiga
Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma
statsrådsprotokoll angivna grunder med-
giva utläggande av beställningar i fråga
om modernisering av marinens fartyg
och försöksverksamhet avseende fartygs-
materiel inom en kostnadsram av
21 011 000 kronor, dels ock till Marinen:
Fartygsbyggnader för budgetåret 1952/
53 anvisa ett reservationsanslag av
70 000 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i proposi-
tion nr 18, under återopande av bi-
lagt utdrag av statsrådsprotokollet över
försvarsärenden för den 4 januari 1952,
föreslagit riksdagen att dels godkänna
den plan för flottans fartygsbyggnader
för budgetåren 1952/53—1958/59, som i
nämnda statsrådsprotokoll angivits, dels
ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva
utläggande av beställningar enligt näm-
nda plan inom en kostnadsram av
350 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta
den ena inom första kammaren av herr
Öhman m. fl. (I: 254) och den andra
inom andra kammaren av herr *Hagberg*
i Luleå m. fl. (II: 334), hade hemställts,
att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts
proposition nr 18.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande
utlåtaudet på återopade grunder hem-
ställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna utökning av ny- och om-
byggnadsprogrammen för marinens far-
tyg i den omfattning, som i statsråds-
protokollet över försvarsärenden för den
4 januari 1952 (statsverkspropositionen)
angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlig-
het med i nämnda statsrådsprotokoll an-
givna grunder medgiva utläggande av
beställningar i fråga om modernisering
av marinens fartyg och försöksverksam-
het avseende fartygsmateriel inom en
kostnadsram av 21 011 000 kronor;

c) till Marinen: Fartygsbyggnader för
budgetåret 1952/53 under fjärde huvud-
titeln anvisa ett reservationsanslag av
70 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall till
Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag
å motionerna I: 254 och II: 334

a) godkänna den plan för flottans far-
tygsbyggnader för budgetåren 1952/53
—1958/59, som i statsrådsprotokollet
över försvarsärenden för den 4 januari
1952 (propositionen nr 18) angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgi-
va utläggande av beställningar enligt
nämnda plan inom en kostnadsram av
350 000 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar
Karl Andersson, *Hesselbom* och *Åker-
ström*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **HESELBOM**: Herr talman! Riks-
dagen har under denna punkt på dagord-
ningen att ta ställning till ett förslag till
flottbyggnadsprogram, som när det är
genomfört skulle kosta 440 miljoner kro-
nor räknat i kostnaderna per den 1 juli
1951, varför det i själva verket kommer
att röra sig om ett betydligt högre be-
lopp, då programmet blivit genomfört.

Jag har, herr talman, ingen möjlighet
att uttala mig om huruvida detta mång-
miljonanslag är berättigat eller inte. Jag
kan heller inte uttala mig om huruvida
det ifrågavarande ersättningsprogram-
met är rätt avvägt eller ej. I dagens läge
kunna vi nog inte komma ifrån, att det
är nödvändigt att sörja för ersättnings-

byggnader, så att flottan kan uppehållas åtminstone i sin nuvarande omfattning. Jag säger detta, även om man blir litet betänksam när det gäller flottans möjligheter att göra en insats i en eventuell krigssituation, då man kan konstatera att vi för några minuter sedan beviljade ett anslag på en halv miljon kronor till fartygstunnlar — varvid det förutsattes att vi senare under denna vårriksdag komma att få bevilja ytterligare 4 miljoner kronor för samma ändamål. I dessa tunnlar skall man ju söka skydda den flotta, som skall användas i krig därest vi komma i en krigssituation. Man kan alltså bli en smula betänksam, men jag har som sagt den uppfattningen att en ersättningsbyggnad i dagens militärpolitiska läge nog är en nödvändighet.

Jag har inte heller, herr talman, någon invändning mot att man gör upp en plan för hur denna ersättningsbyggnad skall genomföras.

Vad jag med min blanka reservation i statsutskottet velat vända mig mot är den passus i utskottets utlåtande, där det talas om den tidsperiod, under vilken denna ersättningsbyggnad skall genomföras. Marinchefen har, som han säger, med utgångspunkt från industriens produktionskapacitet räknat med att man skulle kunna genomföra detta program under en tid av sex år. Departementschefen har bedömt möjligheterna mera realistiskt. Han säger sig med utgångspunkt från de vunna erfarenheterna och med hänsyn jämväl till det statsfinansiella läget ha kommit till den slutsatsen, att det inte är möjligt att genomföra programmet på kortare tid än sju år. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen sålunda förordat men gör därefter det tillägget att utskottet »försätter, att flottplanens verkställighetstid begränsas till sex år, därest detta med hänsyn till industriens leveranskapacitet och förhållandena i övrigt kan komma att visa sig möjligt».

Enligt vad ordföranden i statsutskottets första avdelning upplyste vid behandlingen av detta ärende i utskottet, avsåg man här närmast att det kunde bli en omsvängning i konjunkturläget,

Ang. plan för flottans fartygsbyggnader. varigenom exempelvis den svenska varvsindustrien skulle få möjlighet att producera fartyg i raskare tempo än man nu kan räkna med. Med hänsyn härtill vore det kanske inte anledning att säga något mot utskottets yttrande. Jag har emellertid den uppfattningen, herr talman, att om konjunkturläget skulle ändras, så bör riksdagen ha möjlighet att välja mellan olika investeringsbehov både inom och utom försvaret. Jag kan inte finna det lämpligt att riksdagen i dag skall ställa ut en växel för framtiden om att flottans ersättningsbyggnad under alla förhållanden skall ha prioritet, därest vi komma i ett annat konjunkturläge. Riksdagen bör då ha möjlighet att bedöma vad som är angelägnast och därvid ta hänsyn inte bara till industriens produktionskapacitet utan också till andra investeringsbehov samt till det statsfinansiella läget och andra omständigheter.

Jag har med min reservation endast velat ge till känna, herr talman, att jag inte kan medverka till att riksdagen i dag skall ställa ut denna växel, som vi sedan få vara beredda att lösa in, även om vi då möjligen skulle ha en annan uppfattning.

Jag har endast velat säga detta och har, herr talman, intet yrkande.

Herr NORLING: Herr talman! När man tar del av utskottets utlåtande, finner man att utskottet delar departementschefens uppfattning att en allmän och omfattande upprustning skulle vara nödvändig till följd av det världspolitiska läget. I en kommunistisk motion, nr I: 242, ha vi förordat en annan linje, nämligen en utrikespolitisk linje, men då den frågan kommer upp på riksdagens föredragningslista redan nästa vecka, tänker jag inte nu beröra denna linje utan väntar med det till dess denna fråga kommer under behandling. Däremot har jag inte kunnat undgå att finna det märkvärdigt och till och med tveksamt, om det anslag, som här äskats rörande flottans utbyggnadsplaner, verkligen kommer att räcka till.

Ang. plan för flottans fartygsbyggnader.

Utskottet har också i sitt utlåtande pekat på det betänkliga i att man det ena året beviljar ett anslag för att sedan om ett eller två år kanske få lov att öka detsamma med dubbla beloppet. Utskottet har nämligen framhållit att merkostnaderna för de i byggnadsplanen ingående tre ubåtarna beräknats till 21 miljoner kronor, med nu tillstyrkta tilläggsförslag innebär det fördubbling av de för dessa ubåtar ursprungligen beräknade beloppen. Utökningen av marinens nybyggnadsprogram i denna punkt skulle innebära en merkostnad av 27,35 miljoner kronor. Om de kostnadsberäkningar, som nu föreligger beträffande utbyggnadsförslaget rörande marinens båtar, äro lika bristfälliga, är det väl, såsom den föregående talaren nämnde, mycket problematiskt, om inte denna summa, innan programmet är färdigt, kommer att stiga upp till miljarden och kanske däröver.

Jag vill, herr talman, med denna korta motivering hemställa om bifall till yrkandena i motionerna nr I: 254 och II: 334, vilka yrkanden gå ut på avslag på propositionen och således också innebära avslag på utskottets förslag om bifall till densamma.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

Sedermera gjordes i enlighet med de rörande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nämnda punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till oförutsedda utgifter;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1952/53 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1952/53.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 3, i anledning av väckt motion om höjning av inkomstgränsen för skyldighet att avgiva självdeklaration till inkomstbeskattning;

nr 4, i anledning av väckt motion om befrielse från skattskyldighet för avlönings- och andra förmåner, som äro förbundna med tjänstgöringen vid Svenska röda korsets fältsjukhus i Korea;

nr 5, i anledning av väckta motioner om fyrhjuliga invalidfordons undantagande från fordonsbeskattning; samt

nr 6, i anledning av väckta motioner om tullfrihet och skattelättnader för vissa terrängående, för försvaret lämpade motorfordon.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser

Om förlängd semester för vissa arbetstagare.

om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 32 § 2 mom. vägtrafikförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förlängd semester för vissa arbetstagare.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 19 i första kammaren av herr *Nyström* samt nr 27 i andra kammaren av herr *Gavelin*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av frågan, huruvida icke arbetstagargrupper med sådant arbete, som i lagen den 29 juni 1946 (nr 337) omförmäldes i 1 § under 1) — 4), skulle, i anknytning till den allmänna semesterlagen, tillerkännas en ytterligare förlängning av semestern.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 19 och II: 27, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NYSTRÖM: Herr talman! Andra lagutskottets föreliggande enhälliga utlåtande behandlar en av mig väckt motion nr 19, som utmynnar i ett förslag om utredning om förlängd semester för vissa arbetstagare. Förslaget avser sådana arbetare, som ha hälsofarligt och

pressande arbete under jord, alltså i gruvor och i stenbrott, och i övrigt arbetare med gruvarbete ovan jord i Norrbottens län samt vissa andra grupper av arbetare.

Andra lagutskottets hemställan att min motion inte skall föranleda någon åtgärd är på sätt och vis väl motiverad, och det gör att jag inte har någon anledning att här uppta en debatt. Jag vill dock framhålla, herr talman, att jag har uppmärksammat att andra lagutskottet anser att behovet av rekreation kvarstår för dessa yrkeskategorier och att det alljämt är lika väl motiverat som det var då riksdagen 1946 fattade beslut om förlängd semester för dessa arbetsgrupper.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande att den semester om tre veckor, varom riksdagen beslutade föregående år, motsvarar ett minimikrav, och därom råder ju ingen tvekan. Av den anledningen uttalar utskottet, att det anser att spørsmålet om en ökad semesterledighet för dessa arbetstagare bör lösas förhandlingsvägen. Om den väg är riktig, som andra lagutskottet här rekommenderar, kan det endast bero på att treveckorssemestern är ett minimikrav. Jag vill därför bara uttala den förhoppningen, att fackförbund med medlemmar tillhörande dessa kategorier uppmärksamma och följa utskottets rekommendation att anlita förhandlingsvägen för avgörande av frågan om semestertidens längd för här berörda yrkeskategorier.

Jag har således, herr talman, inte något yrkande, men jag förväntar att vederbörande fackorganisationer skola beakta utskottets rekommendation.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående ändring i 7 § lagen om semester, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om förtydligande av vägtrafikförordningens bestämmelser beträffande gåendes skyldigheter att åtyda trafikljussignaler, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 310 i första kammaren av herr *Lundqvist* m. fl. samt nr 400 i andra kammaren av herrar *Birke* och *Kylin*g.

Motionerna, vilka voro likalydande, utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att bestämmelserna i vägtrafikförordningen beträffande gåendes skyldigheter att åtyda i trafiken förekommande ljussignaler måtte förtydligas, dels att 3 § 1 mom. f), 52 § 2 mom. och 67 § vägtrafikförordningen måtte ändras på sätt i motionerna föreslagits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 310 och II: 400, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Det är uppenbart, när man studerar utskottets utlåtande, att utskottet inte har underkastat i motionen berörda frågor någon verklig mera ingående prövning. Utskottet har kort och gott endast hänvisat till den prövning, som skedde i våras, och till det uttalande, som då också gjordes av utskottet. Ingen hänsyn har utskottet tydligen ansett sig böra ta till den senaste tidens många trafikolyckor, liksom inte heller till de många uttalanden från trafikexperthåll, som varit synliga i pressen om just behovet av sådana förtydliganden av bestämmelserna i förordningen, som vi i motionen ha begärt.

Jag beklagar denna hållning från utskottets sida. Jag beklagar att det hela synes ha blivit en prestigesak för utskottet. Nog hade väl eljest utskottet åtminstone bort finna det angeläget att få de

olika spörsmålen något närmare belysta genom t. ex. att begära uttalanden från särskilt intresserat och initierat håll — jag tänker på statspolisen, olika motororganisationer eller Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Från alla dessa håll hade utskottet säkerligen haft att emotse mycket värdefulla uttalanden om behovet redan nu av korrigeringar eller förtydliganden i den nya förordningen.

Utskottet har uppenbarligen inte velat lägga ned så mycket arbete på frågan, och såsom utskottet nu har tagit på frågan, nyttjar det väl föga till att här ge sig in på någon detaljgranskning. Jag skall i varje fall inte förfallet göra det. Jag understryker emellertid, herr talman, att med den rent skrämmande utveckling, som antalet trafikolyckor företer i vårt land, där det ena topprekordet fortsätter att avlösa det andra i jämn ström, synes det mig i alla fall som om de föreliggande motionerna varit förtjänta av en annan, något grundligare behandling från utskottets sida än vad utskottet nu tydligen har velat vara med om.

Jag nöjer mig med dessa ord. Och då jag inte på något sätt vill ansluta mig till den uppfattning, som utskottet givit uttryck åt, nämligen att det inte finns någon anledning att redan nu göra några ändringar i förordningen, ber jag i stället att få yrka bifall till motionerna.

Herr NORMAN: Herr talman! Det är kanske inte så stor idé att nu upprepa den debatt, som vi hade här i höstas med anledning av en interpellation av herr Lundqvist, gällande ungefär samma spörsmål som nu har kommit igen i form av en motion. Utskottets utlåtande är enhälligt. Jag kan försäkra herr Lundqvist, att vi inte har kommit till det resultatet på grund av några prestigehänsyn. Andra lagutskottet är fullkomligt främmande för att se på allvarliga frågor ur den synpunkten. När vi som inledning i utlåtandet konstatera, att det måste fordras mycket starka skäl för att redan förorda ändring av de nya bestämmelser, som trätt i

Om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

kraft den 1 januari, så är detta konstaterande icke motiverat av några prestigehänsyn utan av den ståndpunkt som riksdagen alltid intar, när en fråga nyligen är avgjord i riksdagen.

Herr Lundqvist ansåg, att den allvarliga utvecklingen i fråga om trafikolyckornas omfattning borde ha motiverat, att andra lagutskottet hade tagit allvarligare på dessa spörsmål än utskottet enligt hans mening har gjort. Men alla dessa trafikolyckor ha ju inträffat medan det gällt andra trafikregler än de nu gällande. Det är väl givet, att en och annan olycka också har inträffat under januari och även under första delen av februari, men jag tror inte att man skall söka anledningen härtill i några speciella svagheter i en förordning som alldeles nyss har börjat tillämpas. Det tar ju alltid sin tid, innan man kommer in i något nytt, och de olyckor som inträffade i fjol kunna ju inte ha något samband med den trafikförordning som har börjat gälla i år.

Som jag sade i interpellationsdebatten här i höstas är det inte bara trafikreglerna, som äro avgörande, utan det är fråga om hur människorna tillämpa dessa trafikregler, i vad mån de känna till dem och i vad mån de vilja rätta sig efter dem. Jag framhöll då, att det viktigaste vi nu ha att göra är att göra dessa trafikregler levande, att få människorna att mer och mer inställa sig på att följa dem.

När vi i våras i fjol behandlade vägtrafikförordningen, underströko vi vikten av att allmänheten på ett lättillgängligt sätt får reda på de trafikregler som skulle komma att gälla, och vi kunde redan då konstatera, att man hade att vänta sig något slags katekes i dessa frågor. Den har nu utkommit. Jag har den här; den heter »Rätt och vett i trafiken». Den inledes med några ord av kommunikationsministern, och jag vill i detta sammanhang citera de sista raderna av dem. Han säger: Följ inte bara lagens bokstav — handla också i dess anda! Visa ansvar, omdöme och hänsyn i trafiken! Och varför inte också en portion fålamod och gott humör.

I den mån som allt flera av vägtrafikanterna och av allmänheten i övrigt i sitt handlande tillämpa detta råd, tror jag att mycket skall kunna tillrättaläggas och att de nu ikraftträdande trafikreglerna skola hjälpa till i detta avseende.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDQVIST: Jag tror visst i likhet med utskottets ärade ordförande, att om allmänheten följer de goda råd, som kommunikationsministern har skrivit i inledningen till broschyren, så kommer det att bli mycket bättre förhållanden på gator och vägar än vi ha varit vana vid hittills. Jag är emellertid inte riktigt säker på att dessa goda råd kommer att få den allmänna åttlydnad, som utskottets ärade ordförande, optimistiskt nog, tror.

Men när ordföranden framhöll, att det gäller att göra klart för allmänheten, vad dessa nya bestämmelser innehålla, och att nog sedan allt blir bra, måste jag be att få upptaga tiden ytterligare ett ögonblick.

Beträffande de röda och gula och gröna ljusen ute i gatukorsningarna säger utskottet, att dem har gående icke att taga någon hänsyn till; de gälla icke för de gående trafikanterna. Men man hinner inte komma längre än till nästa mening i samma stycke, förrän man märker, att utskottet har tyckt att det resonemanget var farligt. Där står det nämligen: »Även om den gående således icke är direkt skyldig att rätta sig efter dessa ljussignaler, bör han dock uppenbarligen iakttaga den största försiktighet vid korsandet av körbanan.» Han skall alltså ta hänsyn till dem, såvitt jag förstår, men i meningen ovanför står det, att han icke skall åttlyda dem.

Och om jag icke behöver ta hänsyn till dessa signaler utan beger mig ut på gatan — vågar jag då räkna med att motorfordon och andra trafikanter ta hänsyn till mig på samma sätt som om det inte hade stått några röda signaler vid gatukorsningen? Jag tror inte det. Och

Om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

såvitt jag förstår är det fullkomligt oklart för allmänheten, hur den skall ställa sig till dessa röda ljus. Utskottet säger, att en gående icke är skyldig att rätta sig efter dem men att han riskerar åtal, om han går ut på gatan och det sker någon olycka, alltså även om han själv blir påkörd.

Nu är det emellertid inte bara jag och annat olärt folk, som här sväva på målet. Jag har framför mig ett uttalande av trafikintendenten Erik Forsselius i Stockholm, som öppet och ärligt säger ifrån att bestämmelserna äro mycket oklara. Han omtalar, och det gör även utskottet, att man får gå till kommittébetänkandet för att finna motiveringen: Man skall inte behöva rätta sig efter andra signaler än dem som äro avsedda för trafikanterna. Men detta allra sista har fallit bort i själva förordnings-texten. Detta påpekar han som ett fel och som något som alltså förtar värdet av den deklARATION, som är gjord i kommittébetänkandet. Man skulle därför vilja fråga: Om inte dessa signaler skola gälla för gångtrafikanterna, hur se då de signaler ut, som gångtrafikanterna skola rätta sig efter?

Jag undrar, om herr ordföranden hittat någon signal för gångtrafikanterna omnämnd i den där lilla fina broschyren?

Den andra saken gällde ju markeringen av från lastbilar utskjutande föremål, vilken markering ju är så utomordentligt viktig. Här går utskottet bestämt emot att göra något förtydligande att det skall finnas lykta eller motsvarande markering efter mörkrets inbrott. Även om den saken yttrar sig samme trafikintendent i ett annat uttalande. Han säger att det borde klart utsägas, att det gods, som skjuter ut över flaket i mörker, skall markeras med lykta eller tillfredsställande reflexanordning.

När det finns så bestämda uttalanden och när det skett så många olyckor, hade det då inte varit förenligt med klok förtänksamhet att man nu hade satt sig ned att fundera över om det inte hade varit lämpligt att redan på detta tidiga stadium, innan flera olyckor hade skett,

söka vidtaga sådana förtydliganden, att olycksfallsrisken minskas?

Jag vill gärna uttala min förhoppning om att utskottets ärade ordförande skall få rätt i sin optimistiska tro, att vi nu kommit över kulmen för trafikolyckorna och att kurvan äntligen skall börja vända åt rätt håll. Men den som lever får se. Jag tror alltså att det hade varit klokt, i fall man åtminstone hade hört vad de ha att säga, som äro närmast intresserade av saken. Därpå hade väl inte någon ändå förlorat. Hade utskottet då själv kunnat stödja sig på deras uttalanden, hade utskottets ståndpunkt varit betydligt starkare än den nu är.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr NORMAN: Herr Lundqvist var mycket pessimistisk beträffande utvecklingen i fråga om allmänhetens fostran i detta avseende. Han frågade direkt om jag tror, att det där kloka rådet av kommunikationsministern kommer att följas. Jag skulle kunna svara med en motfråga: Tror herr Lundqvist, att ändrade bestämmelser i vägtrafikförordningen skola förhindra olyckor?

Herr Lundqvist tog nu upp en av de frågor, som han har berört i sin motion, nämligen om hur gående skola förhålla sig vid passerandet av sådana övergångsställen, där det finns trafikljus för fordonstrafiken, och han efterlyste, om jag kunde hitta någonting om den saken i den här lilla broschyren. Ja, det var närmast fråga om signaler, som gällde de gående — det är väl självklart, att om vi vilja ha signaler, där det står: »Gå nu», är det en direkt uppmaning till den gående att gå. Men när det gäller de växlande ljusen för fordonstrafiken, så säger denna lilla katekes på följande sätt: »Lyd alltid de trafiksignaler som gäller gående. Ta som regel att inte gå mot rött ljus, även om signalen gäller fordonstrafiken.»

Läget blir väl i det fallet precis det samma som om den gående korsar en gata var som helst: han skall vara försiktig. Han är inte vid något övergångs-

Om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

ställe, och han skall se sig för åt bägge hållen och skynda sig över utan att ovillkorligen jakta sig fram. På samma sätt föreställer jag mig att han skall passera övergångsställen med trafiksignaler. Om den gående ser rött ljus framför sig, men det inte kommer något fordon från det håll, som ljuset utvisar att fordon äger rätt att köra, så är det väl ganska naturligt, att han passerar detta övergångsställe även om han går emot rött ljus. Men i praktiken blir det väl så, som jag uttryckte det i utskottet, att om den gående blir överkörd och skadad, när han går emot grönt ljus, så får han ersättning. Om han blir överkörd, när han går mot rött ljus, får han däremot inte någon ersättning, om han blir skadad, och han löper dessutom risken att få böta för ovarsamt gående. Det tycker jag är ganska klart, men herr Lundqvist säger, att det är hemskt. Så olika kunna meningarna vara.

Beträffande det mycket allvarliga problemet om den överskjutande lasten och hur den skall tydligt utmärkas, är det bara i fråga om lyktan, som vi bestämt ha sagt ifrån, att den föreslagna ändringen knappast låter sig genomföra. Men det finns andra som jag tror ganska effektiva varningstecken i de nya reflektorerna, som man kan hänga på var som helst. De ge i varje fall klart besked för en bilist som kommer i mörker och som ju måste ha sina ljus tända. Han ser då reflexanordningen. Enligt vad jag förstår måste man med stöd av erfarenheten avgöra, om tecknet har varit tydligt eller inte, i fall det skulle inträffa en olycka med därav följande undersökning. Jag tror inte man kan komma längre, när det gäller att undvika riskerna, än att hålla fast vid att lasten skall vara tydligt utmärkt.

Jag förstår att herr Lundqvist tänker på den svåra olyckan på enköpingsvägen. Då gällde ju inte dessa trafikregler, men jag föreställer mig, att olyckan hade förhindrats, om den överskjutande lasten varit tydligt utmärkt.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Herr utskottsordföranden sade, att det inte

är någon skillnad mellan att gå mot rött signalljus och att gå över gatan mellan ett par övergångsställen; man får se åt höger och vänster o. s. v., och är det då klart, så går man. Men strax efteråt talade han om skillnaden mellan att gå mot grönt och mot rött ljus och sade då, att om man går mot grönt ljus och blir överkörd, så får man ersättning, men om man råkar ut för samma malör när man går mot rött ljus, får man ingen ersättning och riskerar böter. Ändå, herr talman, skriver utskottet: »De ljussignaler med rött, gult och grönt ljus som ofta förekomma i gatukorsningar, äro icke avsedda för gående.» Man skall alltså inte ta någon hänsyn till dem. Jag nöjer mig med denna reflexion.

Sedan vill jag bara än en gång uttala förhoppning om att utskottet skall få rätt i sin optimism, men jag tycker ändå det varit önskvärt, om man kunnat få ett besked vad de röda och gröna signalerna verkligen ha att betyda för gångtrafikanten. Skall jag rätta mig efter dem, eller skall jag inte göra det? Om det säges, att jag skall rätta mig efter dem, har jag trygghet när jag går mot grönt ljus, och jag handlar felaktigt om jag går mot rött ljus men jag har då själv att bära ansvaret för mitt handlande. Som det nu är skrivet vet faktiskt trafikanten inte vad som är rätt i denna fråga, och det tycker jag är en stor svaghet.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Jag skulle vilja till en början erinra om att när lagutskottet uttalar sig i en sak — här liksom i många andra ärenden som det behandlar — måste det räkna med att efter det beslut som riksdagen fattar skall det fällas domar. Det är i detta fall också fråga om en förordning, enligt vilken domar kunna fällas.

Eftersom herr Lundqvist hänvisade till trafikintendenten här i Stockholm, skall jag be herr Lundqvist, att han riktar dennes uppmärksamhet på vissa bestämmelser i vägtrafikförordningen. Det finns nämligen i 39 § en grundregel som säger, att vägtrafikant skall iakt-

Om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

ta den omsorg och varsamhet som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, samt uppträda så, att han icke onödigtvis hindrar eller stör trafiken. Det är en regel som gäller för över huvud taget varje trafikants uppträdande i trafiken, och om jag går mot rött ljus, betyder det, att jag bryter emot denna bestämmelse, vare sig det är ett ljus som avsetts bara för fordons- trafik eller ett ljus som avsetts för gående. Då får jag alltså finna mig i att också bli dömd efter denna paragraf. Det förvånar mig något att en gammal trafikman som herr Lundqvist — låt vara att han huvudsakligen har sysslat med järnvägar — kan vara så oförstående för en sak som denna. I förordningen talas det i 33 § om trafiksignaler som användas för reglering av fordonstrafik. Man skiljer alltså här tydligt och klart mellan trafiksignaler som gälla fordons- trafik och sådana som gälla gångtrafik. Om man inte håller dessa ting i minnet, kan man inte heller få någon klarhet.

Jag vill också erinra om att de organisationer, som herr Lundqvist i början av sitt första anförande sade att vi borde ha talat med, d. v. s. ha remitterat ärendet till, ha varit med om att utarbeta de trafikregler som finnas i denna förordning. Följaktligen hade vi från dem inte fått något annat besked än det besked som vi fingo förra gången.

Vad sedan angår den utskjutande lasten kan det synas mycket enkelt att klara saken för bilar, vare sig det är lastbilar eller personbilar. Man kan säga att det vore bättre om de hade två baklyktor, även om vi inte helt kunna bortse från den kostnad som är förenad med att montera baklyktor på en vanlig personbil eller lastbil. Det skulle ju åsamka hela motorfordonsparken betydande kostnader. Men vi ha inte att tänka på bara det, utan vi måste räkna också med lastbilssläpen, där man inte bara har en enda extravagn utan stundom har två sådana. Man skulle följaktligen få montera två lyktor också på dessa. Även det ginge väl för sig, om det också vore kostsamt, men de värsta svårigheterna ligger däri att inte bara sådana fordon

som lastbilar, personbilar, motorcyklar etc. uppträda i trafiken, utan där förekomma också alla möjliga andra fordon, hästanspända sådana, tröskverkssätt och fordon av olika slag för vägarbeten o. s. v. Alla dessa fordon förflyttas i större eller mindre utsträckning under mörker, och de måste då vara belysta på ett eller annat sätt. Men på dem kan man inte alltid arrangera likadana belysningsanordningar som på en bil, och eftersom det skall dömas efter denna förordning måste man i den ha en bestämmelse som kan tillämpas på alla de fall vilka kunna tänkas förekomma. Därför har det sagts i förslaget att vad som skjuter ut skall vara utmärkt på ett lämpligt sätt. Vad jag sagt gäller både om utskjutande last och i fråga om lykta. Man kan inte alltid räkna med att vederbörande kunna ha en elektrisk lykta som på bilar. Det kan hända att en lantbrukare, som är ute och kör, inte har en elektrisk lykta på sitt halmläss, på sitt lass med grenar eller med naturlig gödsel eller någonting liknande. Han får i regel ha en fotogenlykta, om han inte kan ha någonting annat.

I utskottet övervägde vi, om vi inte i motiveringen till detta utlåtande också borde inrymma en anvisning att man lämpligen kunde använda de nya reflexanordningarna, men det måste vi avstå från, ty om vi hade gjort det skulle det ha kunnat göras gällande i ett trafikmål att vi hade gett en anvisning och att vederbörande, om han hade följt den anvisningen, därmed borde gå fri. Denna omständighet gjorde att vi inte kunde ta med det. Vi fingo i det avseendet böja oss för juristerna.

Jag tror inte, att om man verkligen vill följa de bestämmelser, som finnas i denna förordning, det behöver råda någon tvekan om hur man skall handla i trafiken. Därför har det inte heller funnits någon som helst anledning för utskottet att gå med på någon ändring i den författning som beslöts i fjol.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag undrar om inte herr Elowsson gav sig

Om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

litet för långt ut och bevisade litet för mycket. Gödsellasset, som den där staccars bonden är ute och åker med, skjuter väl inte över så mycket att det uppstår någon särskild fara för de övriga trafikanterna. Hans bekymmer för hur han skulle ordna med lykta eller markering kunna vi därför lämna därhän.

Naturligtvis hade det varit önskvärt att uttalandena här från utskottets sida kunnat bidra till att skänka ökad klarhet om hur de olika bestämmelserna skola tolkas. Jag är emellertid övertygad om att när man efteråt kommer att läsa de anföranden, som hållits här, dels av utskottets ärade ordförande, dels av herr Elowsson, så har oklarheten blivit större än vad den var innan debatten började. Ur den synpunkten kan man bara beklaga att det över huvud taget blivit någon debatt här.

Att 39 § skulle kunna tolkas på det sätt som herr Elowsson gjorde gällande kan jag inte förstå, det må förlätas mig, särskilt som herr Elowsson själv i utskottet varit med om att skriva att de gående inte ha att ta någon hänsyn till ljussignaler som äro avsedda för fordon och inte för gångtrafikanter.

Herr NORMAN: Jag måste ge herr Lundqvist en replik. Han framhärdat och säger att utskottets kategoriska uttalande om trafikljussignalerna skulle betyda att de gående inte ha någon som helst anledning att ta hänsyn till dem. Jag ber att få citera utskottet: »Även om den gående således icke är direkt skyldig att rätta sig efter dessa ljussignaler, bör han dock uppenbarligen iakttaga den största försiktighet vid korsandet av körbanan. Försummelse därvidlag kan föranleda ansvar för ovarsamhet.» Detta innebär väl inte precis att vi ha nonchalerat vikten av att den gående iakttar största möjliga försiktighet här.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hem-

ställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om allmänt barnbidrag till barn, som vistas å nomadskolorna; samt

nr 10, i anledning av väckt motion angående utökning av den tid, varunder allmänt barnbidrag skall utgivas.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående ändring av språkformer i riksdagens protokoll, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 29, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 19 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 30, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 2 bifölles även av andra kammaren.

Interpellation ang. besättandet av vattenrättsingenjörstjänster.

Herr NILSSON, BROR, erhöll på begäran ordet och yttrade: Sedan ganska lång tid tillbaka har det varit allmänt känt, att vattendomstolorna i landet varit överbelastade med ärenden. Statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet tillkallade också den 9 oktober förra året häradsförordningen Olof Riben för att inom departementet biträda med utredning bl. a. rörande behovet av tekniskt utbildade befattningshavare hos vattendomstolorna. Utredningsmannen överlämnade den 31 december en PM i ärendet till departementschefen. Den har sedermera remitterats till olika instanser för yttrande.

Den av utredningsmannen föreslagna förstärkningen av sakkunniga hos vattendomstolorna är säkerligen väl motiverad och all ytterligare sakkunskap till vattendomstolorna hälsas med tillfredsställelse. Emellertid förefaller det som om rikets vattendomstolar hittills mycket ensidigt försetts med sakkunskap. Av landets 13 vattenrättsingenjörer äro samtliga ingenjörutbildade — möjligen därför att befattningshavarnas titel felaktigt tyder på att här alltgenom skulle vara frågan om ingenjörarbete. Cirka hälften av vattenrättsingenjörerna äro s. k. agrikulturtekniska ingenjörer och ha tidigare arbetat inom lantbruksingenjörorganisationen. Utöver de rent tekniska ärenden, inom vilka dessa befattningshavare skola vara sakkunniga, förefinnas mycket svårbedömbara frågor, som röra jordbruksdrift och jordbruksekonomi över huvud taget, mark och fastighetsvärdering, skogsutdrivning och skogsvärdering, fastighetsbildning m. m., inom vilka områden civilingenjörer knappast torde ha erforderlig kunskap och erfarenhet. Dessa ämnens betydelse ha under de senaste årtiondena i andra sammanhang befunnits vara av utomordentligt stor betydelse, och ha statsmakterna också tillskapat avsevärt ökade utbildningsmöjligheter inom desamma.

Vid lantbrukshögskolan finnes exempelvis sedan cirka 20 år tillbaka en sär-

skild ekonomisk linje för utbildning av agronomer med speciell kunskap på de jordbruksekonomiska områdena. Även på det skogligen och lantmäteri-tekniska området har under senare tid den ekonomiska utbildningen kommit alltmer i förgrunden. Det förefaller därför vara föga rationellt om vattenrättsingenjörstjänsterna i fortsättningen enligt gammal slentrian skola besättas med enbart teknisk sakkunskap. I stället bör man söka snarast få in ökad sakkunskap — i första hand agronomisk och skoglig — i vattendomstolorna. Det förutsättes givetvis, att inom varje vattendomstol också måste finnas en väg- och vattenbyggare för att handlägga de rent tekniska frågorna. En förstärkning av antytt slag skulle vara ägnad att medverka till att frågorna inom de jordbruks- och skogsekonomiska områdena komme att behandlas på ett mer insiktsfullt sätt än som hittills varit fallet. Det är härvid att märka, att parterna i så gott som samtliga mål av större betydelse anlita exempelvis agronomer och jägmästare för dessa frågor. En allsidigare sakkunskap skulle också vara ägnad att stärka allmänhetens förtroende för vattendomstolorna.

I anledning av det anförda får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa den frågan huruvida herr statsrådet är beredd att, i samband med den utökning, som i enlighet med utredningsmannen Ribens förslag är erforderlig beträffande vattenrättsingenjörstjänsterna, medverka till att dessa tjänster komma att besättas med sådan sakkunskap, som är ägnad att komplettera vattendomstolornas tidigare sakkunskap, d. v. s. företrädesvis med agronomiskt och skogligt utbildade personer samt att om möjligt de nuvarande agrikulturtekniska ingenjörerna, vilka äro civilingenjörer på väg- och vattenbyggnadslinjen, i större utsträckning måtte tagas i anspråk för tekniska uppgifter, så att nyanställning av rena tekniker icke skall behöva ske förrän bättre jämvikt mellan olika erforderlig sakkunskap inom vattendomstolorna uppnåtts.

Interpellation ang. besättandet av vattenrättsingenjörstjänster.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.52 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

*Bilaga till Första kammarens protokoll den 20 februari 1952 (s. 10).***Svar på enkel fråga.**

Herr talman! Friherre De Geer har frågat mig om det är min avsikt att med anledning av de nyligen gjorda oljefyndnen i Jylland vidtaga åtgärder för att intensifiera sökandet efter olja i Skåne.

Jag vill då först erinra om att Sveriges geologiska undersökning alltsedan 1938 bedrivit omfattande undersökningar och djupborrningar efter salt och olja i sydvästra Skåne. Till dessa arbeten har riksdagen anvisat anslag om sammanlagt ungefär 5½ milj. kronor. Av det anslag å drygt 3 milj. kronor, som anvisades av 1947 års riksdag, återstår för närvarande i runt tal 1 300 000 kronor.

Hittills har geologiska undersökningen gjort fyra borrhål med 1 200—1 900 meters djup, nämligen två vid Höllviken, ett vid Trelleborg och ett vid Svedala. I samtliga dessa borrhål har man påträffat lager, som ha starkt salthaltigt vatten i riklig mängd. Däremot ha några fasta saltavlagringar inte påträffats. I ett fall har man funnit spår av olja, nämligen på omkring 1 850 meters djup i det ena av borrhålen vid Höllviken. Det har emellertid inte varit möjligt att få fram ens så mycket olja, att oljans beskaffenhet kunnat undersökas närmare.

Av de resultat, som vunnits vid geologiska undersökningens djupborrningar i Skåne, är det förekomsten av saltvatten, som tilldragit sig det största intres-

set ur ekonomiska synpunkter. Det rikliga tillflödet av sådant vatten och den tämligen starka saltkoncentrationen ha berättigat till antagandet, att salterna, i första rummet koksalt och vägsalt, borde kunna utvinnas i industriell skala. Flera utredningar ha också gjorts för att utröna förutsättningarna för en exploatering. Dessa utredningar ha emellertid icke lämnat sådana resultat, att en investering för industriell saltutvinning kan anses tillrädlig i nuvarande läge.

De utredningsmän, som senast sysslade med dessa frågor, uttalade i sitt utlåtande, som avlämnades i mars 1951, att det bärande motivet för fortsatta djupborrningar var att man därigenom kunde vinna vidgad kunskap om den geologiska byggnaden av berggrunden inom ifrågavarande område. Med hänsyn till de för närvarande små möjligheterna att ekonomiskt tillgodogöra saltförekomsterna voro utredningsmännen icke beredda att förorda att borrhningarna fortsatte utöver dem som redan pågingo med anlitande av därför anvisade medel.

Sedan utredningen avslutats har Sveriges geologiska undersökning närmare övervägt frågan, hur återstoden av de för djupborrningar avsedda medlen skall komma till användning på bästa sätt. Det senast utförda borrhålet vid Svedala har redan vid 1 645 meters djup nått urberget, varför fortsatt borrhning i denna trakt icke torde vara motiverad.

Enligt vad chefen för Sveriges geologiska undersökning redan före de danska oljefyndnen meddelat mig, ha emellertid förberedelser till en förnyad undersökning genom djupborrning vid Höllviken igångsatts. Kompletterande geologiska undersökningar ha nämligen visat, att man inom höllvikenområdet kan ha anledning vänta sig att det där finnes sådana fasta saltavlagringar, vilka ibland åtföljas av oljefyndigheter, såsom fallet varit vid Tönder på Jylland. Kontakt har tagits med såväl svenska som utländska firmor för att utröna de bästa metoderna för borrhningsarbetet och för att få kostnadsförslag för ett nytt borrhål till 2 000 meters och eventuellt större djup. Geologiska undersökningen följer även de pågående undersökningarna i Danmark och Tyskland samt uppehåller kontakt särskilt med det dansk-amerikanska oljeprospekteringsbolaget för utbyte av erfarenheter.

Jag vill understryka, att de under-

sökningar jag här redogjort för äro förenade med stora svårigheter på grund av våra begränsade tekniska resurser i detta hänseende. Som framgår av vad jag tidigare sagt äro också kostnaderna betydande. De hittills utförda djupborrningarna ha icke lämnat resultat, som kunna sägas vara av omedelbart intresse ur försörjningssynpunkt. Den senaste tidens utveckling i Danmark och Tyskland och även geologiska undersökningens nu gjorda rön beträffande höllvikenområdet kunna möjligen ge anledning till vissa förhoppningar om bättre resultat. Om geologiska undersökningen, såsom jag väntar mig, lägger fram förslag om fortsatt djupborrning efter salt och olja och därvid kan redovisa omständigheter, som äro ägnade att bestyrka en sådan uppfattning, är jag för min del beredd att stödja förslaget, i första hand så långt detta kan ske inom ramen för de medel, som redan stå till buds.